

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Andra Kammaren. N:o 53.

Onsdagen den 7 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar, lydande å fem och tio kronor, samt Herr J. A. Sjös motion om borttagande af dessa bankers sedelutgifningsrätt.

Om åtgärder i och för in- dragning af enskilda bankernas fem-kronesedlar.
(Forts.)

Uti *punkten 6*, som närmast i ordningen förekom, var förslaget:

att § 4 i lagen för Rikets Ständers Bank den 1 Mars 1830 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

“Banken skall hafva en grundfond af *trettio* millioner kronor och en reservfond af fem millioner kronor. Dessa fonder, hvaruti värdet af bankens fasta egendom, inventarier samt mynt- och medaljsamling icke inberäknas, må ej minskas i annat fall, än att banken skulle göra förlust, som icke kan ersättas af möjligen befintliga, till framtida förfogande reserverade medel, och skall i sådant fall bristen i första rummet afföras å reservfonden samt ovilkorligen af först uppkommande behållning ersättas“.

Efter föredragning häraf anförde

Herr Sjöberg: Då Kammaren i går fann sig föranlåten att icke bifalla fjerde punkten i det Sammansatta Utskottets utlåtande, hvarigenom i sjelfva verket den femte punkten i samma utlåtande måste förfalla, förefans för mig icke någon anledning att yttra tvifvel om befogenheten af det förslag, Sammansatta Utskottet i nyssberörda femte punkt framställt. En sådan anledning saknas deremot icke nu i fråga om den föredragna sjette punkten; och då jag icke kan inse, att Sammansatta Utskottet egt någon befogenhet att framlägga det förevarande förslaget, måste jag äfven på denna grund yrka ogillande af Utskottets hemställan.

Det synes mig nemligen vara alldeles tydligt och klart, att Banko-Utskottet ej kan i en fråga, sådan som den föreliggande, ega motionsrätt; att Lag-Utskottet icke eger en slik rättighet,

Andra Kammarens Prot. 1879. N:o 53.

Om åtgärder i och för in- dragning af enskilda bankernas fem-kronosedlar. (Forts.)

derom torde icke vara mera än en mening. Banko-Utskottet har motionsrätt endast så till vida, att det eger afgifva framställningar och förslag i frågor, som angå Riksbankens förvaltning d. v. s. ändringar i bankoreglementet; men då här är fråga om en af Konung och Riksdag på sin tid antagen civillag kan, enligt mitt förmenande, denna icke ur någon synpunkt blifva föremål för framställning från Sammansatta Utskottet i den riktning, som nu afses. Jag ber tillika att få fästa Kammarens uppmärksamhet på den omständighet, att Kongl. Maj:t i sin, af Utskottet åberopade och af chefen för Finans-departementet kontrasignerade proposition alldeles icke ifrågasatt en sådan ändring, som här är tillstyrkt, ty denna proposition afser de *ändringar i bankoreglementet*, hvilka Kongl. Maj:t funnit vara nödiga i och för upphörandet af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å fem och tio kronor. Det är jemväl uppenbart, att Kongl. Maj:t icke kunnat på chefens för Finansdepartementet föredragning afgifva något förslag om ändring i en lag, som är af civillags natur. Sådant skulle, såsom lätteligen inses, skett efter föredragning af chefen för Justitiedepartementet.

Det är dessutom obestridligt, att vi här stå inför en viktig principfråga, som icke får förbises. Föreliggande förslag har ursprungligen utgått från bankofullmäktige och har sedermera af det Sammansatta Utskottet, på sätt som skett, blifvit omfattadt utan att, så vidt af utlåtandet i ämnet kan slutas, Utskottet för sin del hyst ringaste betänklighet mot att framkomma med samma förslag.

Jag antager gerna, att denna fråga varit föremål för talmanskonferensens öfverläggningar. Jag tillåter mig på den grund icke att derutinnan hänvända mig till Herr Talmannen med någon särskild hemställan, och då jag tillika, efter hvad som i denna sak hittills föregått, vågar antaga såsom alldeles afgjort, att Kammaren bifaller den nu föreliggande punkten, samt jag, efter min förståelse och efter min uppfattning, städse söker hålla grundlagen vid helgd, har jag trott mig i denna omständighet hafva funnit ett tillräckligt skäl att *på förhand* reservera mig mot det beslut, Kammaren nu går att fatta.

Jag upprepar ännu en gång, att jag yrkar afslag på den föredragna punkten.

Herr Ola Månsson: Det tyckes, som om den förste ärade talaren ansåge att man skulle träda grundlagen allt för nära genom ett godkännande af Utskottets förslag om en öfverflyttning af fem millioner kronor från de reserverade medlen till grundfonden. Jag tror för min del att så icke är förhållandet. Jag anser fast hellre det vara i sin ordning, att en del af dessa reserverade medel förflyttas — så att säga — inom lås och bom och ställas under förvaltning af Riksbanken under sådan form, att de icke må kunna frånryckas Riksbanken, såsom annars kan ske, om behof förefinnes. Skulle jag hafva något emot den af Utskottet föreslagna förhöjningen af Riksbankens grundfond, vore det snarare

att Utskottet i stället för 5 millioner icke föreslagit en tillökning af 10 millioner kronor. För min del kan jag således icke finna annat, än att Sammansatta Utskottet förfarit alldeles riktigt i i detta hänseende, hvarom här är fråga, hvarför jag yrkar bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
hernas fem-
kroneseelar.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Det kan sägas att denna fråga är af den beskaffenhet, att det beror på Kammaren sjelf, om proposition bör göras på Utskottets förslag eller ej, men det kan icke med fullt skäl påstås, att någondera delen ovilkorligen skall ske. Jag vill endast nämna, att frågan var på tal inom talmanskonferensen och att olika meningar derom uttalades, men att de flesta ledamöter ansågo densamma vara af den beskaffenhet, att vägran å proposition derå icke skulle kunna ifrågakomma. Man ansåg, att förslaget hade sin upprinnelse i den Kongl. propositionen och att det anginge ett ärende, der Banko-Utskottet egde motionsrätt, och att Utskottet således på denna grund kunnat framlägga det förslag, som nu föreligger.

Jag tror emellertid, att frågan är af den beskaffenhet, att Kammaren icke bör afslå densamma, därför att någon tvekan hos en eller annan möjligen kunnat uppstå, huruvida frågan vore grundlagsenlig eller icke; och jag förenar mig därför med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkten 7:

Bifölls.

Punkten 8:

Utskottet hade tillstyrkt, det Riksdagen måtte besluta,

“att Riksbankens metalliska kassa icke må vara lägre än femton millioner kronor“.

Herr Lyttkens yttrade: Under det brådstörtande arbete, som egde rum inom Utskottet vid den sena timma på natten, då denna del af Utskottets utlåtande behandlades, förbisåg man, att ett ord i den 8 punkten skulle kunna få en oriktig tydning. Det kunde vara möjligt, att, om man gifver motsvarande paragraf i bankoreglementet ordagrant samma lydelse, som den i utlåtandet har, det skulle kunna inträffa, att, i fall den metalliska kassan sjonke under det bestämda minimum, en allt för noggrann och försigtig fullmäktig kunde anse, att bankluckan ögonblickligen borde stängas, då det bestämdt uttalas, att metalliska kassan icke på något vilkor må med ett enda öre understiga detta belopp. Om man ser på den nuvarande ordalydelsen af denna paragraf

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

och den med densamma i sammanhang stående 14 §, som talar om de åtgärder, som böra vidtagas, då den metalliska kassan understiger det fastställda minimibeloppet, finner man tydligt, att meningen icke är så absolut, som Utskottet föreslagit.

Jag får därför föreslå, att denna paragraf får samma lydelse, som af Statsrådet von Ehrenheim i Första Kammaren föreslagits, nemligen att det i bankoreglementet stadgade minimum för Riksbankens metalliska kassa höjes till 15 millioner kronor. Då blir ordalydelsen så affattad, att meningen med denna paragraf står i fullkomlig öfverensstämmelse med den nuvarande lydelsen, blott med ändring af siffertalet. Jag anhåller om proposition på bifall till denna min framställning.

Vidare anfördes icke. Med bifall till Herr Lyttkens' yrkande, fattade Kammaren ett så lydande beslut: "att det i bankoreglementet stadgade minimum för Riksbankens metalliska kassa höjes till femton millioner kronor".

Punkterna 9 och 10:

Biföllos.

I *punkten 11* hade Utskottet, som ansett de ändringar i gällande bankoreglemente, hvilka utaf Riksdagens beslut i förevärande fråga kunde föranledas, böra i sammanhang med andra i samma reglemente möjligen ifrågakommande förändringar behandlas, gjort den hemställan,

att Banko-Utskottet måtte erhålla uppdrag att i omförmälda hänseende med utlåtande till Riksdagen inkomma.

Sedan denna hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet på begäran till

Herr Ola Andersson i Burlöf, som yttrade: I enlighet med hvad jag förut tillätit mig yttra ber jag få framställa förslag om ändring eller tillägg till denna punkt. Båda Kamrarne hafva nu fattat beslut i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, ehuru till grund för berörda förslag låg den tanken, att åtgärder skulle vidtagas såväl i afseende å indragning af de enskilda bankernas femkronosedlar som deras rätt att utgifva tiokronosedlar. Jemväl af denna anledning har jag, på sätt jag redan förut yttrat, ansett lämpligt, att Riksdagen fattar åtminstone något beslut, afseende att söka förbereda jemväl frågan om tiokronornas indragning. Jag kan icke föreställa mig annat, än att denna Kammare skall vilja uttala en sådan önskan, då ju härutinnan ingenting kan vara mera önskvärdt än att få frågan utredd så omsorgsfullt som möjligt; och jag anser mig desto hellre kunna påräkna bifall till frågan om en sådan utredning, som vi jemväl från statsrådsbanken hafva hört uttalas en önskan i enahanda syftning.

Jag anhåller derföre, att 11:te punkten i föreliggande utlåtande måtte erhålla följande förändrad lydelse: "att åt Fullmäktige i Riksbanken uppdrages att till nästa Riksdag inkomma med förslag till de åtgärder, hvilka blifva behöfliga med afseende på Riksbanken vid upphörande före utgången af år 1882 af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å tio kronor, och att Banko-Utskottet må erhålla uppdrag att inkomma med förslag till de stadganden i bankoreglementet, som af innevarande års Riksdags i ämnet fattade beslut kunna vardas en följd."

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar.
(Forts.)

Herr G. T. Ljunggren: Då vi i går fattade beslut om att påbörja nedrifvandet af den finansiella byggnad, som hittills under några tiotal af år hos oss egt gällande bestånd, åtog sig Kammaren i och med det samma ansvaret för de olägenheter, som kunde vållas i allmänna rörelsen genom början af detta nedrifvande. Om Kammaren nu skulle påyrka, att Regeringen bör få en anmaning att påskynda äfven fullbordandet af detta nedrifvande, anser jag för min del, att Kammaren derigenom skulle visa sig nog mycket ifrig i denna fråga. Det är äfven vid nedrifvandet af hvarje annan byggnad nödvändigt, att man icke begagnar sig utaf svagare ställningar, än som äro för verket erforderliga. Emellertid har Riksdagen genom sina beslut i de fjerde och femte punkterna af föreliggande utlåtande verkligen försvagat de ställningar, som Kongl. Maj:t ansett nödvändiga för att med lugn kunna börja nedrifvandet af vår finansiella byggnad. För min del hyser jag stor farhåga, att detta nedrifvande skall komma att verka ganska störande på den allmänna rörelsen. Min öfvertygelse är, att många af de små bankerna, sedan såväl deras fem- som tio-kronesedlar blifvit utjagade ur rörelsen, skola få mycket svårt att fortsätta med sin verksamhet. Den lilla bank, som jag något närmare känner till, nemligen Bohusläns enskilda bank, har under de senare åren icke gifvit i utdelning mera än 6—7 procent. Om man nu helt och hållet beröfvar ifrågavarande bank dess rätt att utgifva sedlar, så lär väl räntan sjunka några procent och då fruktar jag, att aktieegarne icke komma att finna med sin fördel förenligt att fortsätta rörelsen. Följden deraf blir nog ganska stora svårigheter vid inkasseringar i orterna. Bohusläns bank har ett par millioner utlånade, dels och hufvudsakligen i Norra Bohuslän, dels i Dalsland. För min del tror jag, att det blir mycket svårt, att på ett par år indrifva en sådan summa från den aflägsse landsorten, och derför önskar jag, att Riksdagen icke måtte vidtaga några ytterligare åtgärder för att påskynda detta ärende, som ju redan genom 1874 års riksdags beslut är hos Kongl. Maj:t anhängiggjort, hvarförutom det af den till innevarande Riksdag aflåtna Kongl. propositionen i ämnet synes framgå, att frågan äfven utan några påminnelser från Riksdagen i sinom tid kommer att afvecklas. För öfrigt torde det kunna vara godt för Kongl. Maj:ts rådgifvare att få se frukterna af femkronesedlarnes indragning, så att de må vinna tid att tänka på hvad man skall sätta i stället för de enskilda banker, hvilka,

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesodlar.
(Forts.)

i händelse rätten att utgifva egna sedlar äfven å tiokronorsvalör skall försvinna för småbankerna, torde komma att upphöra.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra får jag yrka, att ifrågakvarande 11:te punkt må antagas i oförändradt skick, sådan den här föreligger, och att således Herr Ola Anderssons förslag icke må vinna Kammarens bifall.

Herr Ola Månsson: Då sammansatta Banko- och Lag-Utskottet till behandling förehade Kongl. Maj:ts proposition angående indragning af de enskilda bankernas fem- och tiokronesedlar, förnam jag, att flertalet inom Utskottet endast eller åtminstone hufvudsakligen syntes vilja hålla sig till frågan, såvidt den rörde indragning af femkronorna. Jag var för min del alldeles emot ett sådant förfarande, ty jag trodde, att man hade skyldighet att besvara den Kongl. propositionen äfven i hvad den angick tiokronorna. Då emellertid Utskottet undandrog sig detta, hvilket jag, som sagdt, ansåg hafva varit dess pligt, återstod för mig intet annat att göra än att reservera mig, och enligt hvad som synes är min reservation och vidfogad Utskottets föreliggande utlåtande. Jag var likväl oviss, om skrifvelseförslaget borde ställas till Kongl. Maj:t eller till fullmäktige i Riksbanken; men då jag nu funnit, att stämningen tyckes vara mera för, att skrifvelsen ställes till fullmäktige — och jag medgifver fördelarna häraf i så måtto, att fullmäktige då kunna hinna att under tiden uppgöra förslag till de anordningar, som böra vidtagas i sammanhang med en indragning af tiokronorna — skall jag för min del icke vidare hålla på min reservation, utan vill i allo instämma med Herr Ola Andersson i det förslag, han nyss afgifvit.

Herr Lyttkens: Den andre talaren utgick från det förhållandet, att Kammaren iklädt sig ett visst ansvar för de olägenheter, hvilka möjligen kunna uppstå, derigenom att Kammaren afstått från ett af de hufvudvilkor, som Kongl. Maj:t uppställt för reformens genomförande, och kom till ett resultat, som är alldeles motsatt det, hvartill jag af samma anledning kommit. Inom Utskottet ansåg man, att, eftersom Kongl. Maj:t uttryckligen förklarar sin afsigt vara att vid bestämd tidpunkt indraga de privata tiokrone-sedlarne, Utskottet icke hade vare sig rättighet eller skyldighet att derom yttra något omdöme, ty Kongl. Maj:ts afsigt härutinnan är grundad på 1874 års Riksdags beslut. Men sedan ett af de hufvudvilkor, Kongl. Maj:t uppställt, för att denna reform skulle kunna lugnt och utan olägenheter försiggå, blifvit af Kongl. Maj:ts regering sjelf uppgifvet, vill jag, för att icke sätta blifvande Utskott i sådan förlägenhet som det nuvarande iråkat, icke inlåta mig i strid derom, huruvida Utskottet handlat grundlagsenligt eller icke, då Utskottet ej yttrat sig rörande tiokrone-sedlarnes indragning. Har Utskottet i detta afseende ej behandlat ärendet på fullt grundlagsenligt sätt, så har det felaktiga förfarings-sättet utan tvifvel varit en följd af otydlighet i propositionen. Då emellertid, som sagdt, Kongl. Maj:ts regering i en af hufvud-

punkterna ej bättre genomtänkt förslaget, än att samma regering i sista stund afstått från det ganska väsentliga vilkor för reformens genomförande, som deri innehålles, så vill jag instämma i det af Herr Ola Andersson framställda yrkandet, att åt bankofullmäktige uppdraga att i tid uppgöra förslag till de förändringar, som kunna anses nödiga för reformens fullständiga genomförande, på det att vi må få den saken litet klarare än den varit inom Utskottet. Vi hörde från statsrådsbänken, att så vidlyftiga åtgärder för ändamålet erfordras, att till och med grundlagsförändring blir nödvändig. Vid sådant förhållande är det i hög grad angeläget att genom bankofullmäktige vidtaga sådana noggranna undersökningar, att man ej löper fara att i sista stund få viktiga delar af bestämmelserna ändrade.

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar.
(Forts.)

Herr Torpadie: Då under den långa debatten åtskilligt klander riktats mot det Sammansatta Utskottet i anledning af det sätt, hvarpå Utskottet behandlat det Kongl. förslaget i hvad detta rör indragning af privatbankernas tior, utber jag mig — Herr Grefve och Talman — att till försvar för utskottsmajoriteten få yttra några ord.

I den Kongl. propositionen yttras, att Kongl. Maj:t får för Riksdagen tillkännagifva sin afsigt att "förordna att nämnda bankers" (enskilda bankernas) "rätt att utgifva sedlar lydande å tio kronor skall upphöra senast inom 1882 års utgång". Här är således endast fråga om ett tillkännagifvande, ej om ett förslag. Vidare begär Kongl. Maj:t, att Riksdagen skall vidtaga vissa åtgärder, hvilka dock hafva syntts mig egentligen afse indragningen af de enskilda bankernas femkronesedlar. Jag sluter härtill af det uttalande Herr Finansministern haft till statsrådsprotokollet den 24 sistlidne Februari. Han yttrar der följande: "Hvad åter beträffar tiokronesedlarne, som af enskilda bankerna utgifvas till belopp af mellan 19 och 23 millioner kronor, lider väl intet tvifvel, att, före öfvertagandet af detta sedelutgifningsbelopp, mera vidtömfattande och betryggande åtgärder för Riksbankens förstärkande måste vidtagas, och torde därför, i händelse någon väsentligare förändring äfven i Riksbankens organisation skulle finnas i samband härmed erforderlig, tidpunkten för denna indragning böra utsättas till senast inom utgången af 1882." Då det vidare heter, att Kongl. Maj:t gör utförandet af sin nämnda "afsigt" beroende deraf, att han finner de åtgärder, som Riksdagen till Riksbankens förstärkande må vidtaga, betryggande, äfvensom Herrar bankofullmäktige i sitt utlåtande till Sammansatta Utskottet förklarar sin mening vara, att vid denna riksdag icke någon åtgärd för indragning af tiokronesedlarne skulle vidtagas, så kan jag icke se, att Sammansatta Utskottet kunnat komma till annat resultat än som föreligger i betänkandet. Det enda, som man möjligen kan förebrå sig och som jag i denna stund förebrår mig, är, att icke det yrkande biträdts, som inom Utskottet framställdes af en af dess ledamöter, nemligen att denna fråga skulle förekomma i en särskild punkt. Härigenom skulle man lättare kunna uttala

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

en önskan uti ifrågavarande hänseende. Detta är, enligt min tanke, dock blott en förment brist. I sjelfva saken måste jag vidhålla min åsigt, att Utskottet handlat fullkomligt rätt. Då emellertid Kongl. Maj:t förklarar sin afsigt vara att indraga tiokrone-sedlarne och Riksdagen redan för flera år sedan för sin del beslutit indragningen, så skall jag böja mig för Kammarens beslut, huru det än må utfalla; men jag skall icke hos Herr Talmannen göra något yrkande.

Herr Åke Andersson: Det var med anledning af hvad Herr Ljunggren yttrat som jag begärt ordet. Men då redan Herr Lyttkens sagt hvad jag ämnat anföra, kan jag inskränka mig till att instämma med honom och allenast tillägga, att jag till följd af Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna proposition anser det förslag, som Herr Ola Andersson afgifvit, fullt befogadt, hvarföre jag yrkar bifall till detsamma.

Herr Hedlund: Mina betänkligheter i afseende å en skrivelse till Riksbankens fullmäktige uti ifrågavarande syftning bero helt enkelt derpå, att vi sett, att fullmäktige endast för indragning af de enskilda bankernas femkronesedlar ställt så ofantligt höga vilkor. De hafva velat, att Riksbanken skall förstärkas genom öfverlemnande till Riksbanken af statspapper å 5 millioner kronor, och de hafva för öfrigt yttrat sig på ett sätt, som visar, att reformen, äfven sålunda begränsad, skulle vara förenad med stora svårigheter. Man bör naturligtvis böja sig för fullmäktiges mening i denna del, men det hindrar icke mig att uttala den uppfattning, att indragningen af femkronesedlarne kan försiggå utan alla de svårigheter, som fullmäktige föreställt sig och mycket lättare än de trott. Erfarenheten skall nog komma att visa, hvem som har rätt i detta fall. Skulle emellertid fullmäktige, innan denna erfarenhet vunnits, i konsekvens med sin föregående uppfattning yttra sig rörande tiokronesedlarnes indragning, så kan det hända, att fullmäktige uppställa därför så stora svårigheter och framställa sådana vilkor, att man verkligen kommer ur askan i elden och att man skyggar tillbaka för att göra denna reform. Under alla förhållanden föreställer jag mig, att intet beslut i denna fråga kan fattas vid nästa riksdag. Jag tror, att de, som ifrigast önska genomförandet af denna reform, dock icke vilja gå in på denna bana vid nästa riksdag, utan vilja se till, huru genom femkronesedlarnes indragning rörelsen gestaltar sig. Det är ingen tid förlorad, om vid nästa riksdag framställning i ämnet göres, i hvilket fall frågan kan komma till afgörande derpå följande riksdag. Ur denna synpunkt sedt, tror jag, att det skulle vara menligt för den sak, man vill göra gällande, om man nu besluter sig för den ifrågasatta skrifvelsen.

Grefve Sparre: Jag instämmer med den siste talaren och har blott några ord att tillägga till hvad han sagt.

Riksdagen har en gång beslutat, att privatbankernas rätt att

utgifva sedlar å 10 kronors valör skall upphöra och öfverlemnadt till Kongl. Maj:t att bestämma tiden, när detta skall ske. Häri måste väl också ligga, att Riksdagen öfverlemnadt till Kongl. Maj:t att i samråd med Riksbankens fullmäktige vidtaga de förberedande åtgärder, som detta ärende påkallar. Vi hörde härom dagen från statsrådsbanken af Regeringens främste man, att denna fråga är af beskaffenhet att fordra förändringar icke allenast i civillag, utan möjligen till och med i grundlag, och att Regeringen således är betänkt på åtgärder till den tid, då sedelindragningen lagligen kan ega rum. Under sådana förhållanden och då vi af Regeringens proposition till denna Riksdag funnit bevis derpå, att Regeringen har den af Riksdagen till Regeringen öfverlemnade fråga om indragning af tiokrone-sedlarne i ganska godt och klart minne, hemställer jag, huruvida det kan vara lämpligt, att Riksdagen nu uppdrager åt sina delegerade, bankofullmäktige, att föreslå de förberedande åtgärder, som kunna vara nödiga. Är det riktigt lämpligt, att Riksdagen, på samma gång den öfverlemnar åt Regeringen behandlingen af denna fråga, åt sina egne delegerade uppdrager att förbereda densamma? Mig synes det icke så. Jag har redan under denna debatt påpekat olämpligheten af att nu sysselsätta sig med sjelfva frågan om privatbankssedlarnes indragning, ty denna sak är afgjord. Jag har för min del endast yttrat, att mycken försigtighet och varsamhet är af nöden, och att man icke rätt kan bedöma hela den inverkan, som denna förändring kommer att utöfva på rörelsen, och det synes mig derföre vittna om mycken otålighet, om jag får så säga, från en och annan representants sida att här par force drifva denna sak.

Hela denna bearbetning, mine herrar, mot privatbankerna, som föregår i Riksdagen, är af en ganska märkvärdig art. Jag påminner mig, och säkerligen många med mig, den tid, då bankväsendet i Sverige var centraliseradt i Riksbankens hand, och de, som äro lika gamla som jag, minnas väl, huru illa det då var beståldt, och kunna vitsorda, huru mycket bättre det gestaltat sig på senare tider. Man må hafva anmärkningar att göra mot privatbankerna — och hvilka institutioner med stor verksamhet och mångsidig beröring med människor af alla klasser kan undgå anmärkningar? — det kan väl dock icke bestridas, att dessa banker på ett för allmänheten mycket gagnande sätt underlättat penningrörelsen i landet; decentralisationen i banksystemet har således verkat godt. Nu synes det mig emellertid, som om man vore benägen att återgå till centralisationssystemet, och för oss, som tillhöra landsorten, vill jag inlägga en protest deremot, emedan jag anser ett sådant tillvägagående särdeles äfventyrligt. Jag behöfver icke fästa herrarnes uppmärksamhet på allt hvad Riksbanken i sin förvaltning lärt af privatbankerna, och det är i allmänhet förhållandet, att det är de privata institutionerna, som gifva exempel, som taga de första stegen och visa vägen för statsinstitutionerna. Jag behöfver blott nämna en sak, hvarom vi talade i går: kreditivrörelsen. Är det icke privatbankerna, som tagit första steget på denna väg, och har icke Riksbanken först efteråt

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.*
(Forts.)

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.*

(Forts.)

följt exemplet? Samma förhållande är med postremissvexlarne och en mängd andra sådana åtgärder till underlättande af den allmänna rörelsen, der Riksbanken tagit exempel af privatbankerna.

Är det under sådana förhållanden lämpligt att alltför mycket påskynda åtgärder, som kunna inverka på dessa institutioner till den grad, att de måhända måste alldeles upphöra?

Jag minnes mycket väl, att, då för ett tjugotal af år sedan jag som landshöfding kom ned till det län, hvars styresman jag ännu har den äran att vara, der icke fanns någon enda privatbank, endast en filialafdelning af en sådan, utan man måste vända sig till Riksbankens afdelningskontor i Göteborg för att få sina behof af rörelsemedel tillfredsställda. Följden deraf var, att rörelsen var i yttersta måtto tryckt och att folket icke fick sina behof af penningar tillfredsställda. Ty med all aktning för Riksbankens afdelningskontor, så ligger det i sakens natur, att dessa förse i främsta rummet behofven för den stad, der de hafva sitt säte, samt den närmast omgifvande bygden och att landsorten får stå i någon mån efter.

Jag försökte, så snart jag kom dit, att åstadkomma en filialbank. Detta var nemligen den enda institution, som tilläts, emedan på den tiden Regeringen icke gerna oktrojerade några privatbanker. Det var mig emellertid icke möjligt att åstadkomma en sådan bank, oaktadt jag smickrar mig med att hålla någorlunda i med hvad jag försöker. Man svarade, att man ansåg sig icke förtjena på att sätta in sina penningar i en sådan bank. Då kom nya privatbankslagen och jag behöfde inga ansträngningar för att få i gång icke mindre än två banker, en i Wenersborg och en i Borås — och jag fruktar icke att vädja till mina länskamraters vitsord, huru dessa banker i allmänhet verkat.

Skulle man nu återgå till centralisationssystemet och lägga hela rörelsen i Riksbankens händer med några afdelningskontor i landsorten eller försöka ännu en gång med de föga resultatbringande filialbankerna, så fruktar jag, att detta skulle medföra ett olyckligt resultat.

Jag tror derföre, att, äfven om man önskar, att privatbankerna alldeles skola upphöra, man vid denna reform gör klokast att taga små steg och för närvarande låta sig nöja med de beslut, som äro fattade, och öfverlemna åt Regeringen att, när den finner tidpunkten dertill lämplig, göra proposition om tiornas indragning samt derom konferera med bankofullmäktige, hvilket jag antager ligger i sakens natur och hvartill väl icke lärer behövas någon uppmaning från Riksdagen. Det är således på grund af den försigtighet, jag antager att man bör iakttaga vid en så vigtig reform som denna, jag instämmer med den siste talaren, och anser, att det nu framställda skrifvelseförslaget bör afslås.

Häruti instämde Herr *Nordenskjöld*.

Herr Key: Vid föredragningen af första punkten i detta be-

tänkande yttrade jag mig icke och vid fjerde punkten endast i förbigående angående den föreslagna reformen. I sjelfva verket var det också inom denna Kammare icke någon egentlig strid angående indragningen af enskilda bankernas femkronesedlar, men deremot tyckes det nu så mycket mera arta sig dertill med hänsyn till det förslag Herr Ola Andersson framlagt. Detta har gifvit mig anledning att begära ordet.

Jag har med största uppmärksamhet åhört debatten om denna fråga uti båda Kamrarna vexelvis i den Första och i den Andra, och det intryck denna debatt gjort på mig har varit, att icke så få hafva talat för afslag under det att de yrkat bifall, att mängden i dessa dagar böjt sig för kompromissens förmenta nödvändighet och att man underkastat sig medlet för vinnande af ändamålet; är det verkligen så? Härom hvarken kan eller vågar jag afgöra, ej heller vill jag göra mig till toik för någon annans mening än min egen, men för den svarar jag: nej: Jag har för min del icke ingått i någon kompromiss mellan denna och andra frågor, jag är en upprigtig anhängare af den bankreform, som här blifvit påyrkad, och skulle därför, om jag får begagna detta uttryck, vilja höja frågan från en *eftergift för en fördom till ett erkännande af en princip.*

Jag betviflar icke, att det inom representationen finnes en eller annan, ja, kanske icke så få, som möjligen kunna misstänka att landtmannapartiet, att Andra Kammarens flertal af en gammal inrotad afundsjuke nu vill "passa på och klämma efter de enskilda sedelutgifvande bankerna". Det vore mycket illa om ett dylikt hänsynslöst partisinne, en dylik bevekelsegrund skulle vilja och kunna göra sig gällande. Det vore redan mindre bra, om man ville qväfva det goda med det onda, om man blott och bart tänkte sig, att nu är det en lämplig tidpunkt att hämma en förut tryckande öfvermakt, att stäfja ett eller annat öfvergrepp af enskilda bankintressen och att tillbakavisa allt för stora fordringar, ställda på det allmänna, ty man bör och måste vilja något mera och bättre. Jag tror emellertid, att största delen af denna Kammarers flertal ledes af öfvertygelse om nödvändigheten af en reform, af en stor och fullständigt genomgripande reform i vår banklagstiftning och att *detta* är deras hufvudsyfte.

Jag hyser äfven samma åsigt och har redan för många år sedan yttrat mig i detta ämne. Äfven jag önskar, såsom den siste värde talaren sade, ett centralisationssystem, en enda stark och mäktig statsbank. Jag anser det franska banksystemet såsom en mönsterbild och är för min del fullt och fast beredd att vilja medverka till införande af samma system äfven hos oss, men naturligtvis lämpadt efter *våra* förhållanden, icke kinesiskt efterhärmdt. Detta kan emellertid icke gerna låta sig göra på annat sätt, än derigenom att i denna nya statsbank lemnas rum för de enskilda bankernas aktieegare och enskilde kapitalister att der ingå såsom delegare. Man skulle derigenom vinna, att de enskilda intressenas öferspekulationer städfjades af det offentliga statselementets redbarhet och att dettas tröghet i sin ordning eggades

(Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar. (Forts.)

Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kroneseđlar.
(Forts.)

af det enskilda vinstbegäret. På så sätt tror jag att man skulle kunna åstadkomma en helsosam jemvigt emellan det allmänna och enskilda intresset. Så är förhållandet uti franska banken och derigenom har den förmått stå emot stormar, i jemförelse med hvilka våra bankers obetydliga påkänningar varit ett intet.

Jag vill för ingen del underskatta eller underkänna de stora förtjenster om vår ekonomiska utveckling våra enskilda banker haft, ty de hafva gifvit exemplet och tagit initiativet samt varit det reformerande elementet. De hafva infört lif och rörelse och på samma gång snabbare betjening i alla våra affärer, samt genom sina många afdelningskontor i landsorten tillhandahållit rörelsemedel i de goda tiderna, till och med i så vidsträckt mån att de skadat icke blott handel och vandel utan äfven sig sjelfva, derigenom att de konkurrerat med hvarandra genom uppsamlandet af hvarandras sedlar, hvaraf, och genom vågsamma obligationsaffärer, följden numera blifvit allt för *liten vinst* och allt för *stor risk* för de solidariskt ansvarige delegarne.

Alltså, och då det väl icke lider ringaste tvifvel, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt numera sett sina bästa dagar och då det af nyssnämnda skäl torde vara mer än ovisst, om många af de sedelutgifvande bankerna, vid oktrotidernas slut, skola komma att fortfara, tror jag, att det skulle vara en nyttig brygga, underlättande en förändring både för dem och det allmänna, om man inslog i tid och på fullt allvar på en så beskaffad bankreform, att de enskilda bankernas aktieegare i viss proportion finge ingå såsom delegare i statsbanken. Denna proportion skulle dock icke vara så tilltagen, att de blefvo öfvermäktige, ty då tror jag vi komme ur askan i elden, utan endast så, att de blefve tillräckligt starke för att verka tillräckligt stimulerande. På det sättet, och med deraf följande förändring i styrelseanordningen, tror jag, att vårt banksystem skulle blifva väl tillgodosedt.

Nu kunna många inom sig mähända tycka, att Andra Kammarens flertal icke förstår sådana saker — att det kan tala om vattenaftappningar, utdikningar och dylikt, men icke börtaga sig vatten öfver hufvudet genom att yttra sig i högre finansiella ämnen. Jag tviflar icke heller på, att mången finnes inom representationen, som är vida lärdare än detta flertal i "la haute finance", mycket kunnigare i den högre statsekonomiens läror, men det faller mig här in ett yttrande, som jag icke kan återhålla. Man har nemligen sagt: att "de stora financiererne uppehålla staten på samma sätt som repet uppehåller den hängde." Om ett sådant yttrande varit fäldt af mig, skulle det naturligtvis anses mycket oskickligt, men det är ingen mindre än den berömda Montesquieu, hvars namn är tillräckligt bekant för många i denna Kammare, som afgifvit detta omdöme. Gent emot den högre finansiellärens irrgångar och gent emot statsekonomernas meningar måste man ibland sätta något annat, mine herrar, mindre ogrundadt och mera mäktigt, nemligen folkinstinkten, denna underbara aningsförmåga, som i vissa stora ögonblick, bättre än all bokvisdom, bättre än alla teorier träffar spiken på hufvudet i frågor, der allt annat

låter föra sig på afvägar. Jag tillåter mig att exempelvis få erinra om en annan sedelfråga, hvilken står i ett visst sammanhang med den nu förevarande, och som kanske är obekant för många af nykomlingarne i denna Kammare, och torde vara glömd eller med fullkomligt lugn i minnet återförd hos de äldre. Jag vill nemligen erinra om den strid, som fördes om 72 §:n regeringsformen, hvilka fortfarande lyder på detta sätt:

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar.
(Forts.)

”Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar; stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, med silfver eller guld af Banken inlösas“. Dessa orden ”*eller guld*“ är ett tillägg på senare tid; i öfrigt har denna paragraf alltjemt samma lydelse som förut.

Den, som bevittnade den strid, som rörande denna paragraf, egde rum i fem års tid, nemligen vid 1868, 1869, 1870, 1871 och 1872 årens riksdagar, erinrar sig säkert, att Konstitutions-Utskottet de första åren tillstyrkte, att detta stadgande om Riksbankens rätt att ”*allena*“ utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, skulle uteslutas, men deremot sedermera afstyrkte stadgandets borttagande. Den, som var med då, erinrar sig också säkert, att icke mindre än tre finansministrar, två civilministrar jemte flertalet af Riksdagens främste statsekonomer och affärsmän på det ifrigaste talade för en åtgärd i denna syftning, men allt förgäfvades.

Jag tillåter mig att i detta hänseende få i korthet erinra Kammaren om hvad Friherre Gripenstedt yttrade. Han sade: ”Men säger man: kan det vara någon fara, att en så rik penninganstalt som Riksbanken någonsin skall komma på obestånd? Nej visst icke, så länge densamma såsom en industriel inrättning lemnas åt sin egen verksamhet, i hvilket afseende man aldrig behöfver frukta, att den skall förlora sin betydelse och sitt inflytande. Deremot, så länge den eger monopol på att göra sedlar, hvilka under alla förhållanden skola för mynt i riket erkännas, skall ock en ständig oro för dess bestånd fortfarande komma att förefinnas“.

Vid 1869 års riksdag yttrade sig den dåvarande finansministern på detta sätt: ”Man har här flera gånger sagt, att, innan denna förändring vidtoges, måste de enskilda bankerna åläggas att inlösa sina sedlar med silfver. Jag vill endast påpeka det orimliga uti att vilja ålägga enskilda korporationer att inlösa sina förbindelser eller sina sedlar med silfvermynt, under det att Riksbankens sedlar vore af grundlagen erkända såsom lagligt betalningsmedel man och man emellan; och jag tror icke, att man skulle kunna göra det. Enda sättet för dem, hvilka i likhet med mig önska, att enskilda bankerna måtte blifva skyldiga att inlösa sina sedlar med silfver“ — på den tiden var det ännu icke fråga om någon guldmyntfot — ”är att antaga den nu föreslagna grundlagsförändringen för att sedan kunna vinna förenämnda resultat“.

Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesealar.
(Forts.)

Vid 1871 års riksdag yttrade sig dåvarande civilministern på följande sätt: "Man har här fått höra förebräelser mot Regeringen derför, att den icke vid denna riksdag framlagt förslag till ändringar i myntlagen och lagarne angående Riksbanken och dy- medelst satt representationen i tillfälle att bedöma, huru förhål- landena efter grundlagsförändringen skulle definitivt gestalta sig. Jag kan för min del icke förstå, huru framläggande af sådana förslag skulle kunnat ske, så länge 72 § Regeringsformen kvarstår i oförändradt skick, eller åtminstone så länge man icke genom att göra frågan om ändring deri hvilande till grundlagsenlig behand- ling visat benägenhet att möjliggöra framläggande af omförmälda ändringsförslag".

Om jag vågar anföra ett yttrande af mig sjelf, så uttalade jag mig vid samma riksdag på följande sätt: "De, som påyrka förändring af 72 §:s lydelse, vilja icke alls höra på de *vilkor*, under hvilka vi andra vilja medgifva densamma. Således är det antingen en förunderlig döfhet å deras sida, eller också måtte det icke vara så farligt med de så mycket omtalade "riksvädliga följderna" af att låta grundlagen förblifva som den är". Vidare yttrade jag: "Jag tror för min del, att det är det fransyska banksystemet, som i framtiden bör blifva gällande. Grunden för detta system är: de enskilda intressenas uppgående i det allmännas och tvärtom" o. s. v.

Slutligen vill jag meddela ett yttrande af dåvarande civil- ministern, Statsrådet Bergström, vid 1872 års riksdag. Det lyder sålunda: "Det är derför min fasta öfvertygelse, att tidpunkten för guldsystemets införande äfven hos oss är inne. Att ett hinder för reformens genomförande ligger uti den nuvarande lydelsen af 72 § Regeringsformen, derom är flertalet inom representationen ense med Kongl. Maj:ts regering".

Och ändock, mine herrar, kvarstår 72 § Regeringsformen oför- ändrad, ehuru guldmyntsystemet blifvit infördt, och detta utan vådor för samhället.

Det har nemligen varit så, att majoriteten i denna Kammare — landtmannapartiet — i detta hänseende varit omedgörligt eller alldeles oresonligt, om man så vill, och sagt orubbligt nej till paragrafens förändring. Striden fortgick under en tid af fem år och till en början föll detta ändringsförslag i denna Kammare på 13 röster, sedan på 31, tredje gången på 92 röster och slut- ligen utan att man ens vågade begära votering. Så växte under denna fem års strid opinionen om, att man här hade framför sig ett då öfvermåktigt bankintresse, som sökte att få tag uti Riks- banken för att bringa den i släptåg efter sig såsom en lastpräm, dels genom bankovinstens borttagande, dels genom den ofvan- nämnde grundlagsförändringen. Det hade lyckats detta bank- intresse, att med sofismer få alla de lärde och vise på sin sida och, som sagdt, striden fördes med mycken häftighet och omfatt- ning, till bevis hvarpå må nämnas, att vid 1869 års riksdag i denna fråga uppträdde icke mindre än 64 talare och sedan Kammarens beslut var fattadt, anmäldes deremot reservationer af 16 ledamöter.

Denna 72 §, sådan den lydde och ännu lyder, sades då "bereda landets undergång", "vara en skamfläck för grundlagen" och Gud vet allt! Så skarp var striden då, men intet hjälpte, intet annat än att lugna sig, och deri har man lyckats så fullkomligt, att efter sju års förlopp är hela striden nästan glömd. Och jag vågar påstå, att, om en förändring i vår banklagstiftning, på sätt Andra Kamarens flertal önskar och hoppas, verkligen blir genomfördt, så skall man sju år derefter tänka om denna senare strid precis på samma sätt som om den förra, hvars historia jag nu flygtigt skisserat. Det är nemligen min öfvertygelse, att aningsförmågan och den instinkt jag nyss antydde, äfven i det fall, som nu föreligger, träffat det rätta. Det är detta jag vill hafva uttaladt, för att det må varda klart, att jag åtminstone icke gifver vika för en fördöm, utan fullföljer en princip, och det på fullaste allvar; jag anhåller om bifall till det af Herr Ola Andersson framställda förslag.

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.*
(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Jag skall icke så mycket inlåta mig på frågan, huruvida de enskilda bankerna gjort vårt land stor nytta eller stor skada. Jag tror, att de, som anført skäl för den förra åsigten, kunna hafva rätt i ett och att de, som tala för den senare, hafva rätt i ett annat. Så hafva t. ex. de, som påstå, att dessa banker varit till nytta för landet, onekligen rätt derutinnan, att genom dem bereds större tillgång på rörelsemedel. Men å andra sidan torde man äfven hafva skäl till missnöje med de enskilda bankerna, och det icke endast i ett hänseende, utan äfven i flera, detta dock kanske icke så mycket för hvad som redan inträffat, utan mera för något som man kan hafva anledning befara, att det kan komma att inträffa, och hvarigenom då ganska stora vådor skulle uppstå. Efter hvad jag trott mig finna, är det egentligen i tre afseenden, som man anser sig hafva skäl till missbelåtenhet, och på dessa skäl torde äfven vara grundadt Riksdagens redan förut fattade beslut, att enskilda bankernas sedlar å 5 och 10 kronor skola indragas, så snart Kongl. Maj:t anser tidpunkten därför lämplig. Det första skälet är, enligt mitt förmenande, att man anser, att genom den sedelutgifningsrätt, som varit de enskilda bankerna medgifven, dessa banker satts i tillfälle att af allmänheten upptaga räntefria lån och derpå skörda vinst. Detta vore väl dock i och för sig icke så mycket att säga om, men så mycket mera om följderna deraf, att vissa anstalter, genom dem tillerkända privilegier och monopol, erhålla företräde framför andra, och då dessa privilegierade anstalter derjemte tillhöra de samhällsklasser, som redan förut äro de mest bemedlade, så är det fara värdt, att de kunna komma att, så att säga, bilda en stat i staten och blifva farliga för samhället. Till något sådant har redan äfven visat sig åtskilliga antydningar, och detta första skäl saknar således icke helt och hållet grund. En annan omständighet, hvilken dock lyckligtvis icke förut i så stor grad förekommit, är, att falska privatbankssedlar kunna komma i omlopp och, om efterrapningen är något så när skickligt gjord, torde det

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

blifva svårt för litet hvar att urskilja, hvilka sedlar äro falska eller icke. Om då många falska sedlar komme i omlopp, skulle onekligen ganska stora svårigheter kunna uppstå. Lyckligtvis har man förut icke haft anledning att i detta afseende hysa några farhågor. men förlidet år inträffade en händelse, som gjorde det nödvändigt att äfven tänka på den saken. Den tredje anledningen till farhåga, och som, om den förverkligades, utan tvifvel vore af den svåraste betydelse, är, om en eller annan enskild bank skulle stoppa. Under deras åflan sinsemellan att göra vinst, hafva de nemligen blifvit förledda att samla på sig alltför mycket af värdelösa, eller i det närmaste värdelösa papper. Vid den tidpunkt, då de af bankerna inköptes, stodo de visserligen i någorlunda pris, men numera hafva de, som sagdt, ringa eller intet värde, och derigenom hafva bankerna, efter hvad man hört deras egna målsmän erkänna, redan råkat i förlägenhet och denna förlägenhet skulle ännu mera ökas, säger man, om deras småsedlar indragas. Att den, som hör sådant, icke fortfarande skall kunna för privatbankerna hysa samma förtroende som förut, faller ju af sig sjelft, och deraf skulle verkligen kunna uppstå stora svårigheter för samhället i dess helhet, ty man kan ju lätt tänka sig, hvad följden skulle blifva, om litet hvar började befara, att en bank icke skulle kunna göra rätt för sig. Hvar och en vill då så fort som möjligt söka göra sig af med de sedlar från dessa banker, af hvilka han är innehafvare, hvar och en, som i dem har penningar insatta på deposition, skyndar sig att uttaga dem, och äfven om ingen anledning är att befara, att bankerna skulle sakna tillgångar till att infria sina förbindelser, kan följden af hvad jag nyss nämnde blifva, att en och annan bank blir nödsakad att stoppa.

Tager man nu alla dessa omständigheter i betraktande, må ingen förundra sig öfver, att man åtminstone för framtiden vill förebygga de faror, som hota. Ur denna synpunkt föreställer jag mig, att äfven Kongl. Maj:t sett saken, då han gjort en framställning dels om att början borde göras med bankreformens genomförande, dels om skapandet af en statslånefond i ändamål att underlätta de enskilda bankernas verksamhet och således äfven komma den allmänna rörelsen till hjälp. Då Kongl. Maj:t tillkännagifvit sin afsigt vara, att inom kort indraga de enskilda bankernas femkrone-sedlar eller rättare sagdt utbyta dem emot Riksbankens, äfvensom att inom en icke aflägsen framtid indraga äfven de enskilda bankernas tiokrone-sedlar, men Utskottet utlätit sig endast rörande femkrone-sedlarnes indragning, utan att yttra sig om tiokrone-sedlarna, så uppstår naturligtvis den frågan, huru länge det skall dröja, innan de åtgärder böra vidtagas, som erfordras, för att förbereda jemväl tiokrone-sedlarnes indragning. Man säger visserligen, att med dessa åtgärders vidtagande väl kan anstå till en kommande riksdag. Jag medgifver gerna, att detta kan vara riktigt, ty då man ännu har ett par år på sig, torde det icke vara så angeläget med denna sak, att, om den för närvarande lemnas å sido, hela frågan dermed kan anses förfallen. Men då man finner, att det är Kongl. Maj:ts önskan, att frågan

om tiokrone-sedlarnes indragning så fort sig göra låter *förberedes*, anser jag i likhet med Herr Ola Andersson, att man bort se till, att denna fråga, åtminstone såvidt den rör Riksbanken, med det första blir föremål för nödig utredning. Sedan man inkommit med förslag om Riksbankens omorganisation, och hvilka åtgärder i sammanhang dermed böra vidtagas, då kan jag också föreställa mig, att, om äfven andra åtgärder erfordras, som icke beröra Riksbanken, Kongl. Maj:t äfven skall taga dem i öfvervägande och framlägga förslag om hvad som härutinnan bör göras.

Hvad beträffar de åtgärder, som rörande Riksbanken, skulle kunna ifrågakomma, anser jag det icke vara lämpligt att gå så tillväga, som en reservant föreslagit, eller att i en skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att han ville taga den saken i ompröfvande. Ty då Riksbanken står under Riksdagens egen garanti och värd, lär det väl och vara *Riksdagen*, som bör taga denna sak om hand och väcka förslag om de förändringar som med Riksbanken skola ega rum. Fördenskull anser jag, att Herr Ola Anderssons förslag är det lämpligaste. Äfven om ett bifall till detta denna gång icke skulle leda till annat än en opinionsyttring, så har Kammarerna likväl dermed uttalat, att den anser bankofullmäktige böra tänka på saken och förbereda sig på framläggandet af ett förslag i ämnet. Skulle åter Herr Ola Anderssons förslag icke vinna Kammarernas bifall, så lär väl icke annat återstå, än att genom en motion vid en kommande riksdag ånyo väcka frågan till lif. Det synes mig dock vara ganska nyttigt, att bankofullmäktige redan nu erhålla en vink om, att de böra vara betänkta på hvad jag nyss nämnde, på det att icke, då Kongl. Maj:t framkommer med ett nytt förslag om indragning af de enskilda bankernas tiokrone-sedlar, vi icke må stå lika villrådiga, som nu, om hvilka åtgärder för reformens genomförande böra vidtagas. Det synes, som om Utskottet denna gång haft tillräckligt att göra blott med frågan om femkrona-sedlarnes indragning, oaktadt de åtgärder, som därför ansetts erforderliga, varit vida enklare och icke på långt när af så vidtomfattande beskaffenhet, som de, hvilka blifva nödvändiga för tiokrona-sedlarnes afskaffande, sannolikt komma att blifva.

Af hvad jag sålunda yttrat framgår tydligt detsamma, som jag i går vid behandlingen af en annan punkt i betänkandet nämnde, nemligen att jag anser, att, om icke något mera, åtminstone en opinionsyttring denna gång må komma till stånd, angifvande att vi vilja taga ännu ett steg längre på den bana, på hvilken vi inslagit, och detta inom en icke alltför afägsen framtid. Det är också på grund häraf, som jag förenar mig om Herr Ola Anderssons förslag.

Herr *J. Andersson* i Jönvik förenade sig med Herr Carl Ifvarsson.

Herr Liss Olof Larsson: En talare på bohuslänsbanken yttrade flera gånger, att man påbörjat ett nedrifningsarbete. För min del får jag säga och jag tror, att jag icke åtminstone inom
Andra Kammarernas Prot. 1879. N:o 53.

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar.
(Forts.)

denna Kammare är ensam om den åsigt, att genom det beslut, som Kammaren i går fattade, då den biföll Kongl. Majts proposition om indragning af femkronesedlarne, lades grundstenen till ett sundt banksystem inom Sverige. Jag tror således, att det af den ärade talaren så mycket omordade nedrifningsarbetet består deruti, att vi börjat nedrifva en byggnad, som visat sig ohållbar, för att på en annan grund uppföra en sundare och allmännyttigare banklagstiftning. Talaren slutade med att omnämna banken i Uddevalla och, såvidt jag kunde fatta, var det egentligen af medlidande för denna ort, som detta nedrifningsarbete var honom så motbjudande.

Här har vidare blifvit sagdt af min granne till venster, talaren på elfsborgsbanken, att man icke rimligtvis kunde begära en sådan utredning, som Herr Ola Andersson föreslagit, då man redan år 1874 hänskjutit hela frågan till Kongl. Maj:t. Då jag hörde hans yttrande, kunde jag knappast ana, att han genomläst den Kongl. propositionen, ty der står tydligt, att Kongl. Maj:t har för afsigt förordna, att icke blott femkronorna, utan äfven tiokronorna skola indragas, de förra vid detta års slut och de senare inom 1882 års utgång, under förutsättning att Riksdagen sätter Riksbanken i en sådan ställning, att det låter sig göra. Der har Kongl. Maj:t uttryckligen vädjat till Riksdagen och begärt att få veta, huruvida och i hvilken mån det vilkor Kongl. Maj:t sålunda uppställt för reformens genomförande i dess helhet — eller Riksbankens förstärkande — varder af Riksdagen uppfyllt. Är det meningen, att Kongl. Maj:t skall derom lemnas i okunnighet? Ja, efter Grefve Sparres åsigt borde Andra Kammarer ej besvara den Kongl. propositionen i detta fall. Man skulle icke yttra ett ord om tiokronesedlarna och de åtgärder, som må vara af nöden för att möjliggöra deras indragning på bestämd tid. Jag för min del anser likväl, att vanlig höflighet fordrar, att man visar Regeringen den uppmärksamheten, att på något sätt besvara den Kongl. propositionen äfven i fråga om tiokrone-sedlarnes indragning. Och då ett förslag i sådan syfte är framställt af Herr Ola Andersson, hvilket visserligen icke kan anses bindande för en kommande Riksdag, men som likväl innebär ett erkännande från Riksdagens eller åtminstone från Andra Kammarerens sida, att Riksdagen har för afsigt att vidtaga sådana åtgärder med afseende på Riksbanken, att de enskilda bankernas tiokrone-sedlar kunna indragas, så kommer jag för min del att ansluta mig till detta af Herr Ola Andersson framställda förslag.

Samme talare sökte också visa vådan af ett centraliseradt banksystem och sade, att, om vi vore så gamla som han, så skulle vi minnas, huru svårt det var på den tiden, då det icke fans så många banker med sedelutgifningsrätt. Jag är naturligtvis betydligt yngre än han och kan således icke minnas lika långt tillbaka. Jag har likväl läst åtskilligt från den tiden, men aldrig funnit, att ställningen varit så förtviflad, att Kongl. Maj:t måst föreslå Riksdagen att tillgripa en så utomordentlig åtgärd, som

att upptaga ett så stort utländskt lån, för att på så sätt hjälpa upp ställningen i landet. Men *dit* hafva vi nu kommit.

Den ärade talaren yttrade också, att Riksbanken fått lära så mycket af de enskilda sedelutgifvande bankerna. Jag vill icke förneka, att så är fallet, men han hade också kunnat tillägga, att Riksbanken af dessa enskilda penningeanstalter äfven lärt sig åtskilligt, som den *icke* bör göra, till exempel det, att icke lägga sig till med värdepapper af sådan beskaffenhet, att, när en kris kommer och alla rusa till för att få ut sina penningar, de endast tynga portföljen utan att kunna realiseras och ingen annan råd står åter än att vända sig till regeringen med bönen: "hjelp oss; eljest äro vi förlorade".

Jag skall icke längre uppehålla tiden, utan vill endast ännu en gång nämna, att jag ansiuter mig till det af Herr Ola Andersson framställda förslaget.

Herr Berg: En föregående talare yttrade, att de store finansiererna uppehålla staten på samma sätt, som repet uppehåller den hängde. Jag skall därför akta mig för att ingå i någon granskning af den föreläsning i den högre finansen, som samme talare derefter höll, för att icke möjligen kunna beskyllas att vilja ännu hårdare tilldraga repet. Jag kan icke heller rätt förstå sammanhanget emellan talarens anförande och det förslag, som af Herr Ola Andersson blifvit framställt, eller huru detta kan gifva anledning till någon diskussion rörande privatbanksintressets större eller mindre inflytande. I min oskuld har jag i förslaget icke kunnat se något annat än helt enkelt en begäran, att, sedan Kongl. Maj:t förklarar sig hafva för afsigt, att år 1882 indraga privatbankernas 10 krone-sedlar, man skulle anmoda bankofullmäktige att redan nu *förbereda* denna fråga och inkomma med förslag om vidtagande af de åtgärder, som af förhållandena kunde föränledas. Och då jag i allmänhet gerna vill uppfatta hvarje förslag sådant det föreligger, tror jag mig icke heller för bedömande huruvida förevarande förslag bör till- eller afstyrkas, behöfva uttala någon mening, om det mer eller mindre fördelaktiga i den antydda åtgärden att om någon tid indraga äfven privatbankernas 10 krone-sedlar. Jag anser mig endast böra hålla mig till den fråga, som blifvit framställd, eller huruvida det *nu* är skäl begära, att bankofullmäktige skoia taga detta ärende i öfvervägande.

I det utlåtande, som bankofullmäktige redan afgifvit i ämnet, yttra fullmäktige:

"Då fullmäktige antaga att de åtgärder, hvilka i fråga om Riksbanken kunna erfordras såsom en följd af indragningen af enskilda bankernas 10-kronesedlar, icke ens lämpligen kunna blifva föremål för beslut, eftersom indragningen af dessa sedlar, enligt den Kongl. propositionen synes vara afsedd att ega rum *först efter någon längre tids förlopp efter indragningen af 5-kronesedlarne*, torde något närmare yttrande i denna del af ämnet från fullmäktiges sida icke *för närvarande* erfordras, än att fullmäktige redan nu vilja uttala, att den ytterligare tillökning i Riksbankens sedel-

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkrone-sedlar.
(Forts.)

Om åtgärder utgifning, som då påkallas, förutsätter en så betydlig förstärkning i Riksbankens metalliska kassa, att densamma synes icke kunna dragning af ega rum på annat sätt, än att för Riksbankens räkning under sta- enskilda ban- tens garanti upptages ett större lån.“
kernas fem- kronosedlar.

(Forts.)

Vidare heter det:

“Att närmare inlåta sig på detta ämne bör emellertid så mycket mindre nu komma i fråga, som de då erforderliga åtgärderna alltid måste blifva beroende af de förhållanden, som vid samma tidpunkt komma att göra sig gällande, och hvilka naturligtvis nu icke kunna med visshet beräknas.“

Mot detta fullmäktiges utlåtande, hvilket jag finner vara under-teknadt af, bland andra, den nyss föregående talaren, som nu synes hafva ändrat uppfattning, fans emellertid ingen reservation i dessa hänseenden, och jag måste erkänna, att jag för min del under sådana förhållanden anser föga lämpligt att åt bankofullmäktige uppdraga att afgifva förslag till åtgärder, hvilka de sjelfva förklarar vara beroende af förhållanden, som först framdeles kunde beräknas.

Af denna orsak och då jag anser ärendets återremitterande till bankofullmäktige innefatta ett ogillande af den åsigt de förut uttalat i ämnet, är det, som jag icke kan instämma i Herr Ola Anderssons förslag, utan att jag därför på något sätt vill anses hafva uttalat mig mot den ifrågasatta åtgärden att framdeles in- draga privatbankernas 10 kronese-dlar.

Herr Jöns Rundbäck: Det är enligt mitt förmenande alldeles nödvändigt att denna hemställan till fullmäktige sker ju förr desto hellre, ty frågan om indragning af privatbankernas 10 kronese-dlar har ej ringa betydelse, och denna indragning skall ju inträffa senast vid 1882 års utgång. Kunde den inträffa förr desto bättre. För min del anser jag att då Riksdagen redan 1874 beslutade att detta sedelslag såväl som femmorna borde indragas, det ej vore för tidigt att nu verkställa beslutet. Om nu fullmäktige få frågan till sig redan i år, så kan det hända att fullmäktige hinna med att nästa år inkomma till Riksdagen med sitt förslag. Derigenom skulle man vinna ett helt år, och indragningen kunde ega rum redan vid slutet af 1881. För min del finner jag att detta skulle i hög grad vara önskvärdt.

Må man ej undra på att striden om detta ämne varit både het och långvarig, ty privatbankernas målsmän hafva alltid varit synnerligen vakna och måna om sina privilegier. De hafva städse sökt att mer och mindre omintetgöra Riksdagens sträfvanden att reformera banklagstiftningen. Jag tillåter mig att i det afseendet uppdraga en kort historik.

Såsom en talare från Karlskrona för några dagar sedan antydde, var det år 1824, som Rikets Ständer sammanträdde och efter de svåra tiderna 1810—20 funno rikets finansväsende i ett förskräckligt tillstånd. Göta kanalbolags aktier lika som Malmö diskontverk o. s. v. hade fallit. Då uppstod tanken att låta äfven enskilde försöka att inrätta banker. En skrifvelse i ämnet affär-

dades till Kongl. Maj:t, men Rikets Ständer nämnde deri ej ett ord om någon sedelutgifningsrätt. Emellertid utfärdades 1824 års förordning, som sedermera oupphörligen återopats såsom civillag. Talaren från Karlskrona gjorde det äfven, men nu bär det sig ej bättre än att 1869 års Sammansatta Lag- och Banko-Utskott förklarar att ifrågavarande förordning icke längre finnes till såsom civillag, och denna Utskottets uppfattning godkändes af Riksdagen.

På grund af 1824 års banklag inkom år 1831 ett consortium i Ystad och begärde få inrätta en slags bank i Ystad, som sedan uppgick i Skånska banken. Delegare i denna inrättning erhöles dock ej tillstånd att utgifva sedlar; men de erhöles rättighet få mottaga och utställa räntefria depositionsbevis å belopp ej öfverstigande 20 R:dr banko. Följden blef den att banken utgaf depositionsbevis på olika belopp från 2 till 20 R:dr banko. De voro ställda på inlösen hos anfordran, utan att innehafvaren hade en styfver innestående hos banken. Detta befans särdeles bra och *beqvämt* för bankrörelsen och blef uppslagsändan till att en ny bank i Vermland fick tillstånd att utgifva egna sedlar. Detta skedde 1831. När Rikets Ständer fingo veta om saken, tyckte de att Regeringen ej handlat rätt och man affärdade derföre vid följande riksdag en skrifvelse och lag i ämnet till Kongl. Maj:t. Emellertid var sedelutgifning redan medgifven åt berörda bank och dermed isen bruten. Rikets Ständer sjelfva förordnade kort derefter eller 1834 om en inskränkt sedelutgifningsrätt, men inskränkningsgodkändes ej af Regeringen, som undan för undan utverkade privilegier åt de enskilda bankerna. 1844 uppgjordes ny banklag inom Riksdagen, och skrifvelse derom afgick till Kongl. Maj:t. Då hade man tagit bort sedelutgifningsrätten för privatbankerna. Detta beslut stod i fullkomlig öfverensstämmelse med grundlagens bud som Riksdagen allvarligt häfdade, ty enligt § 72 Regeringsformen eger nemligen Riksdagen allena rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Men då fann privatbankernas målsmän på råd och invände: Vi utgifva sedlar, som *icke* äro "*mynt*": Rättigheten för privatbankerna att få utgifva sedlar blef också fortfarande förlänad af Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t gjorde det, som det hette, i enlighet med bestämmelserna uti 89 § Regeringsformen. Denna sedelutgifningsrätt hade emellertid, såsom sagdt är, Rikets Ständer upphäft vid 1844 års riksdag. Men då sedelutgifningsprivilegiet ändå fortfarande sanktionerades, så gaf detta anledning dertill, att Konstitutions-Utskottet vid 1847 års riksdag i afgifvet betänkande föreslog, att det Statsråd, som kontrasignerat berörda beslut, skulle ställas inför riks rätt. Men då nämnda Statsråd "*osade brändt horn*", som man säger, så afgick han på förhand från sin plats såsom Konungens rådgifvare, och dermed blef den saken nedtystad.

Sedan dess hafva alla privatbanker erhållit privilegium på sedelutgifningsrätten, och det säkra är, att alla de försök, som blifvit gjorda för att begränsa densamma, strandat mot de mäktiga intressen, som härvidlag gjort sig gällande. Huruvida åter privatbankerna verkligen haft samma mål i syfte, som Riksbanken,

*Om åtgärder i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.*
(Forts.)

Om åtgärder eller att betrygga allmänt väl och allmän rätt och huruvida de
och för in- vunnit detta mål, det vill jag lemna derhän; jag tror snarare mot-
dragning af satsen.
enskilda ban-
kernas fem-
kroneseädlar.
(Forts.)

Vid 1874 års riksdag beslöts ändtligen fem- och tiokronesed-
larnes indragning, men nu är man emot att detta beslut skall verk-
ställas. Då man nu kan säga, att femkronesedlarnes indragning
skulle medföra svårigheter, så kan jag för min del förutspå, att
striden om indragningen af tiokronesedlarne skall blifva mycket
svårare. Jag vet icke huru detta skall ske; måhända skall den
ega rum på kompromissens väg. dock vill jag för min del icke
utkasta en sådan misstanke mot Kammaren. Men jag frågar:
skall man verkligen nu upplåna tjugotals millioner till understöd
åt våra bästa och rikaste anläggningar? Kan detta vara rimligt?
Dylika åtgärder verka den osunda bankrörelse, som förderfvat
mångetland. För min del tror jag mig, så ringa insigt jag än har
i detta ämne, veta, att Belgien, Danmark, Holland, Frankrike och
England, hvarest finnas egentligen endast *en* sedelutgivande bank,
samt Tyskland, hvarest 2 sådana banker finnas, stått sig mycket
bättre, än Amerika och Skottland, hvarest *mångbanksystemet* är
rådande. Vill man hafva ett mångbanksystem, så bör detta in-
rättas i likhet med det sweiziska, som grundar sig på den kredit,
hvarje särskild bank vet att förskaffa sig; der får hvar och en, som
vill, utgifva sedlar och den, som råkar blifva af med sina penningar,
får skylla sig sjelf, om han misräknat sig på bankens soliditet.
Men att skydda dessa privatbanker genom lagar, att lemna dem
rättighet utgifva räntefria skuldsedlar till belopp af 40, ja, 80
millioner, detta kan jag icke gilla. Visserligen vill äfven jag med-
gifva, att privatbankerna bidragit att lifva näringarne och upp-
muntrat företagsamheten; men de hafva äfven framkallat en allt
raserande affärsverksamhet och jernvägsbyggnadsifver, de hafva
eldat under sådan verksamhet, tills vi kommit till den punkt, på
hvilken vi nu stå; de hafva lemnat delegarne stora vinster, upp-
gående som det uppgifvits till minst tre millioner årligen; dele-
garne hafva fått uppbära ända till 20 å 30 procents utdelning.
Skulle man då icke tro, att de, som hafva så stora kapital,
borde kunna hjälpa sig sjelfva. Nej, säga de; men *jag* säger, att
de *kunna* det. Huru förfår Riksbanken? Hvilka äro reglerna för
användande af dess vinst? Huru många förtjena väl på densamma?
Jo, det heter att denna vinst skall användas till fosterlandets
heder och nytta och den har också blifvit använd för detta änd-
damål; genom den hafva folkets skattebördor blifvit lindrade,
genom den hafva jernvägs- och andra företag erhållit väl behöf-
liga understöd utan att framkalla denna öfverspekulation, som
varit oskiljaktigt förenad med de understöd, som privatban-
kerna lemnat. Man må derföre icke förundra sig öfver dem, som
sträfvat till att bereda Riksbanken den allra största vinst som kan
åstadkommas, allt för att en gång komma till ett sundt banksys-
tem, samt att förekomma dessa ofta återkommande kriser.

Jag skall icke vidare fortsätta min framställning i ett ämne
för hvilket så många skäl tala, emedan jag hoppas och tror, att

Riksdagen utan vidare betänkligheter skall fortgå på den väg, som den år 1874 beträdde, så att, sedan en gång dessa småsedlar blifvit indragna, turen derefter skall komma till de större sedlarne.

Jag yrkar således med nöje bifall till det af Herr Ola Andersson framställda förslag.

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar.
(Forts.)

Herrar *J. Andersson* i Knarreвик och *Christen Assarsson* instämde i Herr *J. Rundbäcks* yttrande.

Herr *Ola Andersson* i Burlöf: Jag hade icke kunnat föreställa mig, att denna diskussion skulle blifva så långvarig som den verkligen blef. Derfor vill jag, för att icke förlänga densamma, endast upptaga ett par anmärkningar till besvarande.

Med mitt förslag har jag åsyftat att få den för landet viktiga frågan om en förändring af vårt bankväsende på ett så sorgfälligt sätt som möjligt förberedd. Den värde talaren på venersborgsbanken behagade deremot anse detta mitt förslag såsom endast ett uttryck af otålighet från min sida, ehuru det väl snarare borde hafva tillvunnit sig erkännande att vara framkalladt af nödig omtanke om vårt bankväsende.

En annan talare ansåg, att, då bankofullmäktige funnit några åtgärder i afseende på tiokronesedlarnes indragning icke i år böra vidtagas, så vore det olämpligt att åt fullmäktige lemna uppdrag att taga i öfvervägande, hvilka åtgärder som framdeles kunde blifva för ändamålet behöfliga. Jag anser dock, att en sådan slutsats alldeles icke med nödvändighet följer af bankofullmäktiges yttrande i denna fråga, att, enligt deras åsigt, Riksdagen icke i år borde fatta beslut om tiokronesedlarnes indragning.

Den värde talaren från Venersborg förmenade också, att det skulle vara olämpligt, att — då Riksdagen redan år 1874 gifvit Kongl. Maj:t rättighet att, när han så funne lämpligt, förordna om fem- och tiokronesedlarnes indragning — nu meddela bankofullmäktige uppdrag att taga i ompröfning och föreslå nödiga åtgärder med hänsyn till Riksbankens behof af förstärkning. Dessa omständigheter äro emellertid enligt min uppfattning två skilda saker. Kongl. Maj:t må hafva rättighet att när som helst förordna om nämnda indragning, så har Kongl. Maj:t dock icke erhållit Riksdagens uppdrag att föreslå behöfliga åtgärder i afseende på *Riksbanken*, och jag tror, att skäl för denna min åsigt så mycket mera förefinnes, som Kongl. Maj:t i den Kongl. propositionen i samband med tillkännagifvandet af afsigten att å uppgifna tider förordna om indragning af de enskilda bankernas småsedlar, anmodat Riksdagen att taga frågan angående Riksbankens förstärkande om hand.

Jag anser det därför vara både välbetänt och befogadt, om fullmäktige af Riksdagen nu erhöle uppdrag att beträffande härför erforderliga åtgärder inkomma med yttrande, samt anhåller följaktligen fortfarande att få yrka bifall till mitt förslag.

Herr *Rundgren*: Med talaren på stockholmsbanken instämmer jag derutinnan, att i allmänhet vid behandling af en fråga

Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kröneseölar.
(Forts.)

det är nyttigt tillse, *hvarom* frågan handlar, och att under diskussionen om densamma icke gå längre, än hvartill den ger anledning. I förevarande fall anser jag likväl den vändning, diskussionen tagit, vara berättigad, derföre att här endast afses att afgifva en opinionsyttring från Andra Kammarens sida, då med det framställda förslaget något annat icke kan vinnas, eftersom Första Kammaren redan fattat sitt beslut. Om nu Andra Kammaren beslutar i öfverensstämmelse med det af Herr Ola Andersson afgifna förslag, så blir det ju endast Kammarens enskilda mening, som derigenom uttalar. Derföre, och emedan det synes vara inom Andra Kammaren en stark opinion för att ju förr desto hellre åstadkomma en sådan förändring i afseende på lagstiftningen för de enskilda bankerna, att derigenom snarast möjligt beredes utväg för upprättandet af hvad Herr Key kallar en Sveriges centralbank, torde det vara af nöden, att den, som har en derifrån skiljaktig mening, uttalar densamma, på det att åtminstone opinionen icke må anses vara fullkomligt kompakt. För min del anser jag, att, i händelse man skulle sträfva till att få en sådan centralbank, som den talaren åsyftat, väsentliga förändringar måste vidtagas i fråga om de vederbörande, som skola gifva instruktioner för denna centralbank. Af bemälda talare yttrades den önskan, att centralbanken måtte ordnas i likhet med den fransyska. Men, mine herrar, om vi skulle tänka oss, att denna franska bank voro beroende af majoriteten inom senaten och deputerade kammaren, så må jag undra, huru det skulle gå med den banken. Sålunda föreställer jag mig ock, att arbetet för inrättande af en centralbank i Sverige måste gå jemnsides med frågan om att söka erhålla en annan eller andra korporationer, som ega att bestämma öfver Riksbankens styrelse och förvaltning. Det kan nemligen omöjligen med afseende på ett lands ekonomiska förhållanden gå an att ett centralinstitut för penningarörelsen skall vara beroende af vexlande opinioner inom Riksdagen, och denna omständighet finner jag högst vigtig att taga i betraktande, då man åsyftar en fullständig förändring af vårt banksystem.

Samme talare yttrade också, att han i afseende på bankens angelägenheter ville hafva det så stäldt, att jemväl enskilda delegareingo vara med i banken. Det torde för både honom och många andra inom Kammaren vara bekant, att ett förslag i detta hänseende af en för ändamålet tillsatt komité redan för åtskilliga år sedan förevarit till behandling hos Rikets Ständer. Dervid är likväl att observera, hurusom enligt det då framlagda förslaget, och såsom den enda möjligheten till att låta enskilde personer blifva delegare i banken, banken borde fördelas i två afdelningar. Den ena skulle uteslutande hafva till uppgift att upprätthålla realisationen och således icke få utgifva sedlar till större belopp än som motsvarade den metalliska valuta, som fans i bankens hvalf, det vill säga att hvarje utelöpande sedel skulle hafva sin motsvarighet i den metalliska valuta, som låg i banken. Den andra åter, hvilken skulle vara från den förra afdelningen skild, borde bedrifva den egentliga bankrörelsen, sådan

den nu inom Riksbanken och de enskilda bankerna förekommer; och i denna senare afdelning skulle det vara enskilda personer tillåtet att ingå såsom delegare. Afven denna omständighet torde böra tagas i betraktande, då man nu vill påskynda en total förändring i bankväsendet.

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesdelar.
(Forts.)

Hvad vidare beträffar frågan, att Riksbanken bör vara den enda banken inom Sverige, anser jag ett monopol i fråga om bank-systemet vara lika farligt som ett monopol i fråga om andra industriella förhållanden; och enligt min åsigt kan det icke vara tvifvelaktigt, att i händelse Riksdagen fortfarande hade uteslutande bestämmelserätt öfver rikets bank, densamma såsom en centralanstalt skulle för Sveriges ekonomiska förhållanden blifva särdeles olycksbringande.

Här har blifvit sagdt, att man, innan de enskilda bankerna upprättades i vårt land, icke hört talas om en sådan förtviflad ställning som den, hvilken, enligt en ärad talares påstående, nu skulle vara för handen, och som föranlett både regeringen och enskilda motionärer till framställande af förslag till densammans afhjelpande. Derom vill jag icke yttra mig; visst är likväl, att Sveriges finansiella belägenhet under förgångna tider varit mycket svårare och mycket beklagansvärdare än den nu är. Men, för öfrigt, månne denna förtviflade ställning är beroende af de enskilda bankernas verksamhet? Är det icke just de sista 20 årens verksamhet i fråga om jernvägars anläggande samt upprättandet eller utvidgandet af stora industriella etablissemang; är det icke det allt för stora fortskyndandet i detta hänseende, som vållat, att ställningen nu är förtviflad? Och månne icke denna förtviflade ställning skulle varit ännu värre, i händelse vi icke haft de kreditanstalter, som nu finnas? Jag får således upprigtigt säga, att jag för min del icke förstår den starka opinion, som inom denna Kammare reser sig emot privatbankerna.

En talare yttrade nyss, att bankernas vinst af deras rörelse är för stor, och att det är orimligt, att enskilda personer skola af bankrörelse draga en sådan vinst, hvilken, enligt hvad han nämnde, skulle uppgå till 20 procent årligen. Hvarken för honom eller för någon annan af Kammarens ledamöter kan det vara obekant, att i *allmänhet* utdelningen till enskilda bankers delegare icke gått utöfver 8, kanske 10, procent. Och att en viss enskild bank någon gång och kanske fortfarande gifvit större utdelning, kan ju icke betraktas såsom normerande för de öfriga bankerna, utan få vi väl i afseende på dem hålla oss till hvad som varit och är det verkliga förhållandet. Då nu dertill kommer, att delegarne i de enskilda bankerna hafva solidarisk ansvarighet, månne man då kan säga, att fördelen att få 8 procent är synnerligen stor? Såväl inom det industriella samhälle, der jag förut lefvat, som och inom den provins, der jag nu är bosatt, råder den tanken bland dem, hvilka hafva kapital att disponera, att det ingalunda är för att draga profit af sina i bankerna insatta medel, som de der insätta dem, emedan, om de insatte dem i industriella företag, de icke ville nöja sig med 8 procent, utan därför att de finna det

Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kroneseälar.
(Forts.)

vara alldeles nödvändigt för det industriella och merkantila lifvet, att hafva sådana pulsådorr i afseende på penningrörelsen, som de enskilda bankerna utan tvifvel äro — det vill säga detta in- och utgående af kapital, hvarigenom det varit möjligt att under de förgångna åren uträtta så mycket i industrielt hänseende.

Jag har ansett mig böra uttala detta, därför att jag finner det orättvist att kasta beskyllningar på penninginstitutioner, som utan tvifvel uträttat mycket godt för landet. Visst är, att allmogen inom provinsen Vermland, innan den lärde sig att förstå betydelsen af bankerna, nedlade de penningar, de vid skogs-försäljningar eller andra transaktioner erhöilo, i sina skrin och förvarade dem på detta sätt, samt att, just till följd af lättheten att när som helst åtkomma medlen, de snart gingo ut igen och försvunno. Men sedan allmogen mera allmänt lärt sig inse värdet af bankerna, insätta de i dem sina penningar, som derigenom blifva besparade, hvarigenom små kapital kunna bildas. Detta är åtminstone de upplysningar jag vunnit inom den ort, der jag bor, och att således äfven ur den synpunkten de enskilda bankerna haft någonting godt med sig, nemligen att framkalla besparingar. Jag anser därför, att Kammarerna icke bör uttala någon otalighet i fråga om att få någon förändring i banklagstiftningen, och jag kan för den skull icke instämma i Herr Ola Anderssons förslag, utan godkänner punkten sådan den af Utskottet formulerats.

Med Herr Rundgren förenade sig Herr Grenander.

Grefve Sparre: Sedan jag begärde ordet, har den siste tälaren, representanten från Karlstad, fullständigt uttalat hvad jag hade ämnat att säga, och jag kan således fatta mig mycket kort.

Jag ber blott att, när man här talar om hetta i striden, om ifver, om privatbankernas målsmän m. m., få fråga, hvar man finner denna hetta. Är det bland dem, som talat i, om jag så får kalla det, privatbankernas intresse. Jag för min del har talat i det folks intresse, som bor i den ort, hvarifrån jag är, därför att jag vet, att det har haft nytta af bankerna, men ingalunda i privatbankernas intresse. Är det från *den* sidan någon hetta visat sig? Eller har icke just från den sidan diskussionen förts med det yttersta lugn? Och är det icke från *den andra* sidan, som hettan yttrat sig, bland annat, derigenom att man der begagnat sitt af uttrycket: "privatbankernas målsmän"? Är det riktigt vackert att i en fråga så der draga fram och gifva sken af, att man endast förfäktar enskilda intressen, såsom nyss yttrades? Kan icke hvar sak få gälla för sig, och skälen gillas, om de befinnas dugliga, men annars icke? Jag vet icke, hvarför man skall taga till hjälp ett sådant invektiv, "som privatbankernas målsmän".

Jag har mångfaldiga gånger förut i denna fråga sagt, att hvad jag fruktar är en omkastning från det nu gällande systemet till ett annat, ty hvarje sådan omkastning är vådlig. Jag kan

acceptera ett centralisationssystem, sådant representanten från Tjust förordade, men jag kan äfven antaga ett decentralisationssystem, som jag funnit vara bättre i så måtto, att, när hvarje bys invånare känna bankens förhållanden och känna den solidaritet den erbjuder, derigenom modifieras och förmedlas rörelsen mellan låntagare och långgifvare bättre och säkrare, än när den går genom en centralanstalt i Stockholm. Jag har därför omfattat detta system och jag vill i likhet med Biskop Rundgren erinra herrarne om, att det under trettio år verkat välgörande för Sverige och just ledt till, att vi hafva besparingar och på depositionsräkning insatta medel i bankerna, som uppgå till några hundra millioner kronor. Jag tror, att detta är ett ganska vackert resultat, men jag tror också, att det icke skulle uppkommit, om icke detta decentralisationssystem tillämpats.

*Om åtgärder i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Nu säger man, att detta gamla system skall rifvas ned, och man har uttalat sitt ogillande af hvad en talare från Uddevalla yttrat, att vi icke böra nedrifva det gamla innan vi byggt upp något annat i det förras ställe. Men, enligt min tanke, är just detta nedrifvande, innan man ännu åstadkommit något annat, vådligt och farligt, och jag hyser deremot stora betänkligheter. I all synnerhet är sådant farligt, om man vid sådana åtgärders vidtagande icke tager den grundliga öfverläggningen och den mogna erfarenheten till råds, utan — såsom här blifvit förordadt — endast låter leda sig af instinkt — i all synnerhet om denna instinkt egentligen är afund. Det låter verkligen som om afunden vore bestämmande, när man så ofta talar om den stora vinst de enskilda bankerna bereda sina delegare. Afunden är den farligaste instinkt och kan åstadkomma de svåraste följder för så väl staten som den enskilde.

Om man således skall nedrifva detta decentralisationssystem — något som likväl, då det, såsom här blifvit framhållet, åstadkommit så stora besparingar, torde vara ganska betänkligt — bör man åtminstone icke göra det, förr än man klart och tydligt inser, hvad man har att sätta i dess ställe. Jag för min del vill ingalunda prisa centralisationssystemet, ty huru vida det inom Sverige verkat godt skall jag lemna osagdt, och vill jag i detta hänseende tillråda att hemta ledning af historien. Representanten på dalabanken har nemligen sagt, att det aldrig händt, att Regeringen behöft vända sig till Riksdagen med begäran om lån för uppehållet af landets näringslif och industriella rörelse. Jag svarar härtill, i likhet med representanten från Karlstad, med den frågan: är det då privatbankerna, som åstadkommit dessa ekonomiska missförhållanden, hvori vi befinna oss, eller är man icke snarare ense om, att det varit en rusning med afseende på jernvägsbyggande och en rusning med afseende på vidlyftiga industriella företag, som vållat den nuvarande klämman? Hafva icke särskildt de storartade företagen inom jernindustriens område, hvilka framkallats af den lockelse, som legat i de senare årens höga jernpris, slukat våra kapital? Huru många gånger har dessutom icke händt, att denna beprisade centralisationsanstalt, som kallas

Om åtgärder i och för indragning af enskilda bankernas femkronesedlar.
(Forts.)

Riksbanken, har stoppat, att den inställt sina betalningar och icke kunnat fullgöra sina förbindelser? Frågom historien, huru den fullgjort sitt uppdrag, och vi skola finna, att det icke ens ligger utom gränsen för vårt minne — blott 30 eller 40 år hafva sedan dess förflutit — då denna anstalt sista gången stoppade. Det oaktadt hafva vi redan glömt det till den grad, att vi nu finna samma centralisationsanstalt så prisvärd, att vi icke vilja veta af någon som helst annan, utan söka nedrifva allt annat.

Detta är då vårt prisade centralisationssystem, och det har föranlett, att man lemnar Riksbankens styrelse åt personer, vid hvilkas tillsättning lotten gifver utslaget eller allehanda enskilda konsiderationer dertill bidraga. Jag hemställer, om någon tror, att en bank med en på detta sätt tillsatt styrelse kan medföra lugn inom affärlifvet och sprida lycka och välsignelse öfver vårt land. För min del får jag tillstå, att jag då hyser mer förtroende för decentralisationssystemet. På 40 år, under hvilka de enskilda bankerna varit i verksamhet, har icke inträffat, att någon af dem stoppat, och äfven om något sådant skulle hända, begränsas följderna af bankens betalningsinställelse hufvudsakligen inom den ort, der banken haft sin verksamhet och drabbar icke hela riket. Jag kan derför icke inse hvarföre vi nu skola bjuda till att nedrifva dem, men då har man hänvisat till Frankrike och sagt, att der visade sig centralisationssystemet välgörande. Det är dock väl att märka — hvad Biskop Rundgren också framhållit — att der tillsättas icke de personer, hvilka hafva bankens styrelse sig anförtrodd, genom lottning eller på grund af konsiderationer, utan tillsätts de der på helt annat sätt.

För öfrigt, det ena systemet kan vara godt lika väl som det andra, och jag förordar icke uteslutande decentralisationssystemet. Jag tror dock att, när man nu vill öfvergå från hvad hittills gällt och under mångårig erfarenhet visat sig *icke vara skadligt*, man bör gå till väga med varsamhet och försigtighet och, om vi nu realiserat ett för flera år sedan fattadt beslut om indragning af femkronesedlarne, böra vi icke visa vår tröga nations hetsigheter genom att påskynda ännu ett steg, utan böra vi låta den saken så småningom försiggå.

Den nämnde talaren frågar, huru vida man förr hört talas om, att Regeringen behöft vända sig till Riksdagen med begäran om låneunderstöd åt den betryckta industrien. Har han då sig icke bekant, att sådant äfven skedde 1856? Då kunde åtminstone betrycket icke hafva framkallats af privatbankerna, emedan dessa, icke mer än 5 å 6 till antalet, den tiden hade en ganska begränsad verksamhet. Emellertid gjorde regeringen då alldeles detsamma som nu: den begärde af Riksdagen understöd åt näringarne. Således har den värde talaren glömt sin historia och detta icke för aflägsnare utan för senaste tider.

Det sades nyss ganska riktigt af en talare, att, om vi fullfölja detta centralisationssystem och indraga de enskilda bankerna, blir ett monopol lagt i händerna på Riksbanken, hvars styrelse kanske icke kan anses såsom den allra förträffligaste och hvilken

styrelse åtminstone icke i de mera aflägsna orterna kan verka med den nytta och det gagn, som privatbankerna förut gjort. Men hurudant är väl det monopol eller privilegium, som lemnats *privatbankerna?* Hafva herrarne hört, att ett sådant privilegium någonsin nekats den, som begärt ett sådant? För närvarande finnas i vårt land 42 sådana privilegierade eller monopoliserade anstalter. Jag tror således icke, att detta privilegium just kan anses egnadt att väcka någon synnerlig afund, ty hvilken som helst, som går till Kongl. Maj:t och fordrar ett sådant privilegium, erhåller detsamma. Ett så beskaffadt privilegium kunna vi också gerna lemna, då det visar sig vara gagneligt, och jag tror att det har visat sig så. Man har sagt, att det i ett eller annat afseende lockade fram företagsamhet. Jag vet icke, om vår tidsanda är sådan, att statsmakterna skola utöfva ett så beskaffadt förmynderskap öfver enskilda företag, att de kunna hindra dem att upplåna penningar. Jag trodde deremot, att det, som från statens synpunkt borde göras, vore att underlätta möjligheten dertill, i synnerhet i ett land med så stor utsträckning som Sverige, så att penningtillgångar finnes på de skilda orterna, hvarigenom det blefve möjligt för landet att få sina behof af penningar tillfredsställda; men icke hade jag trott, att det någonsin skulle blifva förmånligt för ett land med 6,000 qvadratmils utsträckning att centralisera eller monopolisera all penningrörelse i Riksbankens händer.

Jag befarar, att jag redan tröttat herrarne med denna min framställning, och jag skall därför icke längre upptaga Kammarens tid. Jag har endast velat säga, att, om man skall kasta invektiv mot sina motståndare, vill jag åtminstone protestera deremot från deras sida, som förordat varsamhet. Jag har från deras sida icke hört något sådant; och för min del kan jag icke af hvad jag hittills hört finna mig föranlåten att frånträda den åsigt, att man vid denna reforms genomförande bör iakttaga betänksamhet och varsamhet.

Herr C. A. Larsson: Det eger nog sin rättighet hvad den siste ärade talaren anförde, att Riksbanken har spelat bankrutt, men jag tror icke vi behöfva frukta, att detta kan komma att ske äfven hädanefter, ty vi äro nu så väl fournerade med grundfond och andra säkerheter, att man icke gerna kan tänka, att någon dylik händelse skall vidare blifva möjlig, åtminstone icke utan att krig eller andra olyckor för landet skulle tillstöta.

Jag har med särdeles tillfredsställelse hört, att opinionen inom denna Kammare nu fått en helt annan karakter än den hade vid 1867 års riksdag, då jag tog mig friheten väcka följande motion, som, då den alls icke är lång, jag ber att få för Kammaren uppläsa:

“Det har under en längre följd af riksdagar hört till de gamla Ständens omtanke att omgärda Rikets Ständers Bank med ett vidlyftigt reglemente, deri hvarje den minsta detalj är så noga specificerad, att fullmäktige icke egt vidtaga vare sig den mest förnuftslenliga reform.

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

Följden häraf har varit den i ögonen fallande tillväxten af tjogtals enskilda banker, hvilka i allmänna rörelsen utehållit nära nog lika stor kreditsedelstock som sjelfva Riksbanken. Då uppenbart är, att en under Riksdagens garantier och kontroll stående bank, om den tidsenligt ordnades, skulle förmå uttränga privatbankernas sedlar, så tager jag mig friheten föreslå:

att Riksdagen, med upphäfvande af alla i nu gällande bankoreglements kvarstående föräldrade paragrafer, ville, efter Banko-Utskottets afgifvande förslag, antaga ett nytt tidsenligt reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning af sådan beskaffenhet:

att banken utehåller i allmänna rörelsen ett emot behovet lämpadt belopp kreditsedlar;

att alla bankens fonder sammanföras under en enda kassa och utlånas under enahanda grunder, som nuvarande omsättningsfonden;

att förvaltningen sålunda förenklas, att kostnaderna därför minskas till skäligt belopp;

att sedelfabrikationen och sedelmakuleringen ordnas på ett sätt, att större delen af de 90,000 riksdaler, som härför hittills utgått årligen, besparas; samt slutligen

att sådana lättnader, vid likvider och depositioner beredas allmänheten, att Banken, åtminstone i någon mån, kan uthärda täflan med Enskilda Banken i Stockholm, om depositions- samt upp- och afskrifningsrörelsen.

Hade denna min motion då gått igenom, skulle vi nu icke hafva haft några kännningar af vådan för privatbankerna och icke heller behöft i detta ämne hålla en så vidlyftig diskussion.

Då Herr Ola Anderssons förslag syftar åt alldeles samma håll, som jag med min vid 1867 års riksdag väckta motion afsåg, kan jag för min del icke inse, att Kammaren behöfver hesitera ett ögonblick att godkänna det lilla tillägg, hvarom han nu gjort hemställan; sedan må bankofullmäktige göra hvad dem lyster. Och ehuru Första Kammaren nu icke kan komma i tillfälle att bifalla ifrågavarande ändringsförslag, får jag för min del yrka bifall till detsamma.

Herr Sven Andreasson: Jag lofvar att yttra mig helt kort.

Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande utaf den ärade representanten från Elfsborgs län, som sade, att flere af hans kamrater från samma län kunde vitsorda, att privatbankerna i de trakterna varit till synnerligt gagn och stor nytta. För min del har jag en alldeles motsatt åsigt härutinnan. Icke lära bankdelegarne kunna vara belättna med resultatet af bankens verksamhet, då en större förlust drabbat ena banken genom dess kamrere, utom att nämna andra förhållanden vid förvaltningen, som gjort att utdelningen blifvit ringa till delegarne. Hvad särskildt beträffar verksamheten vid ett afdelningskontor i den trakt, der jag är boende, så känner jag till, att under den tid, då det fans mycket godt om penningar, lånade folk utan nog betänksamhet och i hopp om att fortfarande få låna; men nu under tvenne

år har man icke vidare velat utgifva några lån, utan man har uttagit de förra, och ställningen har derigenom blifvit sämre än förut.

Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid, utan vill sluta med att instämma i Herr Carl Ifvarssons utalade åsichter i frågan och yrka bifall till Herr Ola Anderssons framställda yrkande.

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesölar.*
(Forts.)

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber om ursäkt att jag begärt ordet, men jag anser mig ovilkorligen skyldig att bemöta några ord af Herr Grefve Sparre, hvilka icke få stå obesvarade i protokollet.

Nämnde talare yttrade, att Riksbanken skulle hafva stoppat tre gånger. Nej, mine herrar!, det är icke Riksbanken, utan *svenska staten*, som stoppat; det är svenska staten, som varit vållande dertill, ty den har beröfvat banken möjligheten att existera. Engelska och franska bankerna hafva då också gjort på samma vis, och hvilken bank som helst kan komma att stoppa, om man beröfvar den dess kapital. Det kan hända, att äfven privatbankerna skola komma att stoppa, och det af den anledning, att de bete sig så att de måste stoppa. Men det blir likväl ej privatbankerna sjelfva utan deras delegare, som skola stoppa, ty desse äro orsaken till att bankerna stoppa. Å den sidan, der man oafåtligt arbetar på att Riksbanken bör få behålla hela sin vinst och dymedelst stärkas, må man väl icke beskyllas för att vilja medverka till att Riksbanken skulle stoppa, utan tvärtom.

Vidare har samme talare sagt, att man vid tillsättandet af bankofullmäktige borde gå ännu försigtigare till väga, än vi hittills gjort. Men, mine herrar, hafva vi någonsin i lifvet tillsatt fullmäktige i banken, om hvilka vi i ringaste mån skulle kunnat misstänka, att de skulle velat medverka till att ruinera banken. Nej, det är icke tänkbart. För min del tror jag, att de bankofullmäktige, Riksdagen på senare tiden tillsatt, varit lika dugliga som de bankofullmäktige, hvilka under den gamla goda tiden funnos. Vi veta dessutom litet hvar hvem som styrde bankens förvaltning under ståndstiden och på 1700-talet. Då man 1810 uttalade den satsen, att Bondeståndet borde få vara med om bankens förvaltning, svarades det, att i så fall det hedervärda bondeståndet finge betala sin del i bankens fonder, ty dessa hörde ej bondeståndet till. Jag skall emellertid ej vidare försöka mig på en historik i detta afseende. Säkert är, att, om man anklagar Riksbanken för dålig förvaltning, så faller anklagelsen tillbaka på staten.

Nu säger man, att privatbankerna just äro de, som lifva industrien, bygga jernvägar m. m. Hvad hafva då dessa 500 millioner utträttat, hvilka vi fått från utlandet? Räknar man tillsammans hvad staten lånat och hypoteksbanken samt andra inrättningar skaffat sig från utlandet, så uppgår beloppet till minst 500 millioner. Denna skuldsumma kräfver årligen 25 å 30 millioner i ränta och amortering. Hvad hafva då dessa 500 millioner i klingande mynt utträttat? För min del tror jag, att det är dessa pen-

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kranssedlar.
(Forts.)*

ningar och ej privatbankerna, som uppehållit det industriella lifvet och krediten.

Den förste talaren ansåg, att denna punkt fallit genom Första Kammarens beslut. Jag kan dock ej se annat, än att densamma måste afgöras genom votering. Samme talare ansåg äfven, att Riksdagen ej bör rifva ner någonting, utan att först hafva gjort sig reda för hvad som skall sättas i stället. Men vi hafva ju redan i Riksbanken en institution, som kan ersätta privatbankerna med afseende å sedelutgifningen. Vilja vi underhålla Riksbanken och utveckla den, så hafva vi systemet inne. Hvad en sådan reform i bankväsendet kan medföra skall jag angifva i några ord, som jag förut (år 1871) uti en inom Kammaren väckt motion framhållit, nemligen:

“att större säkerhet skulle vinnas för sedelvärdets upprätthållande, hvarigenom penninge- och varuvärden jemväl erhöles en önskvärd stabilitet;

att Riksbankens vinst, som tillhör hela nationen, kunde blifva större och följaktligen åstadkomma större verkan, när den, som det heter i bankourkunden, disponeras till Kongl. Maj:ts och fäderneslandets heder och nytta;

att alla svenska medborgare, såsom intressenter i Riksbankens bolag, skulle, oberörda af allt för mycket gynnade enskilda intressen, uppfatta sin förpligtelse att upprätthålla denna sin bank och myntvärdet, hvarpå enskildt och allmänt väl så mycket beror;

att, genom borttagande af sedelutgifningsrätten för enskilda banker, ett origtigt och falskt creditsystem undanröjdes, på samma gång kapitalbildningen genom väl ordnade depositions-, diskonterings-, spar- och folkbanker befrämjades och underlättades, hvarigenom tillräckligt rörelsekapital skulle blifva tillgängligt för landets näringar, som på så sätt skulle stärkas och lifvas, emedan kapitalbildningen eller tillväxten inåt komme att gå hand i hand med utvecklingen utåt, hvilket åter i sin ordning skulle förebygga eller åtminstone mildra kommande penningekriser och helt säkert nedtrycka och jemna räntefoten, emedan verksamheten i det hela komme att stå i ett intimare förhållande och beroende af en jemnare kapitaltillgång.

Jag yrkar fortfarande bifall till den föredragna punkten.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels på antagande af det förslag, Herr Ola Andersson i Burlöf framställt; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering begärdes samt anställdes, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller, i oförändradt skick, hvad Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet hemställt i 11:te punkten af utlåtandet N:o 1, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

*Om åtgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

Vinner Nej, har Kammaren beslutat följande lydelse af omförmälda punkt i utlåtandet

“att åt Fullmäktige i Riksbanken uppdrages att till nästa Riksdag inkomma med förslag till de åtgärder, hvilka blifva behöfliga med afseende på Riksbanken, vid upphörande före utgången af år 1882 af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å tio kronor och att Banko-Utskottet må erhålla uppdrag att nu inkomma med förslag till de stadganden i bankoreglementet, som af innevarande års Riksdags i ämnet fattade beslut kunna vardas en följd“.

Omröstningen visade 80 Ja mot 109 Nej; varande alltså beslut fattadt i enlighet med nej-propositionen.

Punkten 12.

Utskottet hade hemställt,

att Herr J. A. Sjö's inom Andra Kammaren afgifna motion N:o 110, afseende borttagande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr Sjö yttrade: Utskottets förslag i föregående punkt öfvensom Kongl. Maj:ts proposition, i enlighet hvarmed Kammaren nu beslutat, gå visserligen i den riktning, som jag anser rätt; dock tror jag, att det vore bäst att taga steget fullt ut i enlighet med hvad jag föreslagit i min motion; men då så starka makter, som nu äro gällande i Kammaren, sätta sig deremot, skall jag icke göra något yrkande.

Då jag väckte min motion, hade jag mig visserligen bekant, att den skulle röna motstånd och ovilja, synnerligast från privatbanksintressena, men detta oaktadt har jag icke ryggat tillbaka, utan framlagt det förslag, som nu är under behandling. Sverige med icke större befolkning än 4 å 5 millioner har icke mindre än 29 sedelutgifvande banker, under det att länder med mångdubbelt så stor folkmängd icke hafva mera än en sådan. Man måste derföre fråga sig: kan det vara tidsenligt och lämpligt att vi hafva så många sedelutgifvande banker eller böra vi icke snarare finna, att en enda bör vara tillräcklig och att denna enda bör vara Riksbanken. Jag vågar påstå, att, om ett beslut i sådan riktning komme till stånd, skulle icke sådana kriser, som nu inträffa, så ofta återkomma, och såsom skäl för ett sådant påstående kan jag, likasom Herr Key, anföra, att under goda tider privatbankerna utsläppa mycket mynt, som de sedermera under dåliga tider indraga, hvarigenom fallissementer och affärsstock-

*Om ätgärder
i och för in-
dragning af
enskilda ban-
kernas fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

ningar inträffa. Annat skulle förhållandet utan tvifvel blifva, derest vi finge blott en enda sedelutgifvande bank, nemligen Riksbanken. Penninge- och affärsställningen skulle derigenom blifva allt fastare och starkare, och då man begagnade endast Riksbankens sedlar, skulle man icke löpa sådan risk som nu, då man måste handskas med 28 olika privatbankers sedlar, om hvilka man ofta icke är säker, huruvida de äro äkta eller falska eller innebära den säkerhet de utlofva.

Vare det långt ifrån mig att vilja påstå, att de enskilda bankerna icke gjort sig förtjenta af det förtroende, som de hittills åtnjutit. Men jag tror dock, att man bör kunna hafva större anspråk på garantier för att de skola inlösa sina förbindelser. Mig synes derföre, att man, för att andanrödja misstankarne mot vårt penningeväsende och för att åstadkomma ett sundt och tidsenligt banksystem, endast bör hafva en enda sedelutgifvande bank, nemligen Riksbanken med filialkontor. För att åstadkomma detta utan allt för stora rubbningar i penninge- och affärsställningen, har jag föreställt mig detta kunna ske på så sätt att all sedelutgifningsrätt, som Regeringen har laglig makt att indraga, indroges, så snart oktrotiden är slut och att Riksbanken bemyndigas att inom- eller utomlands upptaga ett af staten garanteradt amorteringslån till det omfång som privatbankssedlarne representera, eller omkring 40 å 50 millioner kronor, samt privatbankssedlarne sedermera indrogos och ur allmänna rörelsen försvunno. Genom en sådan anordning få alla banker och kreditinstitutioner Riksbankens sedlar att röra sig med, samt förklarar Regering och Riksdag i sammanhang härmed, att Riksbankens årliga vinst icke får vidröras förr än förut nämnda lån blifvit betaldt, allt nog, som jag redan nämnt, skulle detta enligt min tanke blifva säkrare och bättre, än hvad nu är förhållandet, och en stor vinst för staten.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, och jag skall icke heller, såsom jag först tillkännagaf, göra något yrkande, så vida jag icke får något understöd.

Herr Danielsson: Jag vill endast begagna tillfället för att säga några ord. Här har under diskussionen rörande föregående punkt framhållits, att Kongl. Maj:t måste framlägga förslag till ändring af grundlagen, innan någon indragning af enskilda bankernas tiokronesedlar bör ifrågakomma. Jag får säga att, om ett sådant förslag framkommer, hvilket jag dock ej anser nödigt, jag önskar, att detta måtte blifva så omfattande, att derigenom hufvudsakligen kan beredas möjlighet att helt och hållet borttaga all sedelutgifningsrätt för de enskilda bankerna. Annars kunde möjligen hända, att en ytterligare ändring i grundlagen måste vidtagas för att få bort femtiokronesedlarne och ännu en ytterligare ändring för att kunna indraga ett hundrakronesedlarne. Jag har, såsom jag nämnt, derföre velat begagna detta tillfälle för att uttala den förhoppning att, om något grundlagsförslag i anförda syfte framkommer och skulle af Riksdagen anses nödigt, detta måtte gifvas den omfattning, att det afser upphörande af *all* sedel-

utgifningsrätt för de enskilda bankerna. Jag tror nemligen, att vi förr eller senare måste komma derhän, att vi borttaga denna rättighet.

Jag vill icke emellertid nu göra något yrkande i detta fall, ehuru jag tror, att motionären har rätt i sak, och jag i så fall vill instämma med honom, men det är möjligt att motionen ej framkommit i den mest lämpliga tidpunkten för ett bifall till densamma.

Vidare anfördes icke. Kammaran biföll Utskottets hemställan.

§ 2.

Till behandling förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 46, i *Om bildande af en jernvägshypoteksfond.* anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition, angående bildande af en jernvägshypoteksfond, dels väckta motioner angående beredande af ökad förlagskapital åt den inhemska industrien, beviljande af räntegaranti för jernvägsobligationer samt inköp af enskilda jernvägar, äfvensom angående verkställande af en utredning i fråga om förvärfvande för staten af med statsbanorna i samband stående enskilda jernvägar.

Herr Liss Olof Larsson, som anmält sig vilja framställa förslag i fråga om sättet för föredragningen, blef för sådant ändamål uppropad och anförde: Jag tager mig friheten att i afseende å föredragningssättet yrka, att hela första punkten i förevarande betänkande måtte företagas till behandling i ett sammanhang. Jag kan icke se, huru denna fråga skulle på annat sätt kunna behandlas, då här föreligga flera förslag, som omfatta hela punkten.

Jag yrkar således, att denna punkt måtte i sin helhet föredras och afgöras.

Kammaran biföll hvad Herr Liss Olof Larsson sålunda föreslagit; hvadan Utskottets i *punkten 1* gjorda hemställan nu i sin helhet föredrogs.

Utskottet hade i nämnda punkt utlåtut sig öfver Kongl. Maj:ts ofvan omförmälda proposition, deruti var föreslaget:

“att under Riksgäldskontorets förvaltning bildas en jernvägshypoteksfond till belopp af högst trettio millioner kronor;

att medel till denna fonds utlåning måtte beredas hufvudsakligen genom försäljning inom landet i mån af behof, eller öfverlemnande åt läntagarne till pris, som Fullmäktige i Riksgäldskontoret bestämma, af obligationer, lydande å svenskt mynt med evalvation i lämplig utländsk myntsart;

att lån ur fonden måtte få på viss tid, dock ej längre än intill slutet af år 1893, beviljas åt allmänna inrättningar, banker, sparbanks och andra med af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning försedda kreditanstalter, mot pant af obligationer, utfärdade

Om bildande af svenska jernvägsbolag, som före utgången af år 1878 undfått af en jernvägshypoteksfond. (Forts.)

af svenska jernvägsbolag, som före utgången af år 1878 undfått koncession;
 att utlåningen ur fonden måtte få af Fullmäktige i Riksgäldskontoret verkställas enligt reglemente, som, efter det förslag der- till af Fullmäktige afgifvits, af Kongl. Maj:t fastställas;
 samt att lånevilkoren må bestämmas med hänsyn dertill, att staten, jemte betryggande säkerhet för de beviljade lånen, erhåller full ersättning för de ränte- och öfriga utgifter, som det upptagna statslånet medför.“

Och hade Utskottet hemställt,

“att Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag må på det sätt bifallas, att Riksdagen beslutar:

a) att bemyndiga Fullmäktige i Riksgäldskontoret att, i den mån ansökningar derom inkomma, emot förbindelser af allmänna inrättningar, banker och andra med af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning försedda kreditanstalter, mot pant af obligationer eller skuldförbindelser, utfärdade af svenska jernvägsbolag som före utgången af 1878 undfått koncession, utlemna lån på viss tid, dock ej längre än till slutet af år 1893, och till sammanräknadt belopp af högst tjuguttre millioner kronor;

b) att medel till ofvannämnda utlåning skola beredas genom försäljning af återstående osålda obligationer, tillhörande vare sig 1872 års i riksdaler riksmünt förskrifna statslån eller 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån eller 1878 års i pund sterling och francs förskrifna statslån;

c) att upplåning enligt nästföregående moment ej må ega rum annorledes än i den mån de af ofvannämnda utlåning föranledda utgifter göra sådan upplåning nödig; skolande Fullmäktige i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på sätt de finna lämpligast och bäst befrämja statens fördel;

d) att lånesökande skola inom den 1 Juni 1880 hos Fullmäktige i Riksgäldskontoret anmäla, ej allenast hvilka jernvägsobligationer eller af jernvägsaktiebolag utfärdade skuldförbindelser, de önska att såsom pant erbjuda, samt beloppet af det sökta lånet, utan och inom hvilken tid, före utgången af år 1893, de vilja återbetala det lån, som erhålles; börande i fråga om återbetalningstiden iakttagas, att, der den lånesökandes verksamhet grundar sig på oktroy, meddelad för viss tid, återbetalningstiden ej må utöfver oktroytiden utsträckas, dock med rätt för sådan låntagare att, om ny oktroy erhålles, få omsätta lånet till senare, vid lånets beviljande under sådan förutsättning bestämd tid inom utgången af år 1893;

e) att lånevilkoren skola bestämmas sålunda att staten, jemte fullt betryggande säkerhet för de beviljade lånen återbetalning på utfästa tider samt för behörigt gäldande af den å lånen betingade ränta, erhåller full ersättning för de ränte- och öfriga utgifter, som statens för ifrågavarande ändamål gjorda upplåning medför;

f) att utlåningen må af Fullmäktige i Riksgäldskontoret verkställas enligt de närmare, här ofvan ej angifna bestämmelser, som, efter det förslag dertill af Fullmäktige afgifvits, af Kongl. Maj:t fastställas; samt

g) att de sålunda utlånta medlen efter deras återbetalning till Riksgäldskontoret skola, derest de då ej finnas erforderliga vare sig för fortsättning af stambanebyggnaderna eller för nybyggnader vid statsjernvägarne, användas till påskyndande af amorteringen af statens skuld.“

Om bildande af en jernväghypoteksfond.
(Forts.)

Enligt anteckning å utlåtandet voro reservationer vid förevarande punkt inom Utskottet anmälda:

af Herr *L. M. Nordenfelt*;

af Herrar Grefve *N. G. A. Sparre*, *F. L. S. Hederstjerna* och *G. de Maré*;

Af Herrar Grefve *C. Beck-Friis*, *A. R. von Kræmer* och Friherre *C. F. L. Hochschild*;

Af Grefve *A. Mörner*;

Af Herrar *E. Key*, *C. Ifvarsson*, *P. O. Hörnfelt*, *Jan Andersson* och *J. E. Johansson*, hvilka ansett Utskottet böra "tillstyrka Riksdagen att antaga Kongl. Maj:ts proposition angående den ifrågavarande hypoteks-lånefonden, likväl med den förändring, att beloppet nedsättes till högst 23,000,000 kronor, att sparbankerna uteslutas från lånerätt, såsom äfven utskottsmajoriteten tillstyrkt, och att tillägg göres derom att de obligationer, hvilka Riksgäldskontoret för detta ändamål utfärdar, skola inlösas i samma mån som de beviljade lånen återbetalas";

af Herrar *Liss Olof Larsson*, *O. B. Olsson*, *Sven Nilsson*, *Ola Andersson* och *Sven Andreasson*, hvilka för sin del hemstält:

"att Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande förslag må på det sätt bifallas, att Riksdagen — under vilkor och förutsättning att de åtgärder, som för den allmänna rörelsens behof kunna anses erforderliga vid indragning under innevarande år af de enskilda bankernas femkronesedlar, nu vidtagas, äfvensom att Riksdagen i sammanhang dermed förklarar sig vilja vidtaga de anordningar, som ur samma synpunkt kunna erfordras vid indragningen senast före utgången af år 1882 af enskilda bankernas tiokronesedlar — beslutar:

a) att under Riksgäldskontorets förvaltning bildas en fond till belopp af högst tjugu millioner kronor;

b) att medel till utlåning från denna fond skola beredas genom försäljning inom landet i mån af behof, eller öfverlemnande åt läntagarne till pris, som Fullmäktige i Riksgäldskontoret bestämma, af statsobligationer, lydande å svenskt mynt; skolande Fullmäktige vid de nya obligationernas utfärdande och försäljning tillvägagå på sätt de finna lämpligast och bäst befrämja statens

Om bildande
af en jern-
vägs-hypoteks-
fond.
(Forts.)

fördel, samt underställa Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse de beslut, som rörande berörda nya obligationer komma att fattas, med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes å lånet meddela sin nådiga garanti;

c) att de obligationer, hvilka Riksgäldskontoret för detta ändamål utfärdar, skola inlösas i samma mån, som de beviljade lånen återbetalas;

d) att lån ur fonden må erhållas på viss tid, dock ej längre än intill slutet af år 1893, af allmänna inrättningar, banker och andra med af Kongl. Maj:t faststeld bolagsordning försedda kreditanstalter, mot pant af obligationer, utfärdade af svenska jernvägsbolag, hvilkas jernvägar äro öppnade för allmän trafik;

e) att lånesökande skola före den 1 Juni 1880 hos Fullmäktige i Riksgäldskontoret anmäla, icke allenast hvilka jernvägsobligationer såsom pant erbjudas och beloppet af det sökta lånet, utan ock inom hvilken tid, före utgången af år 1893, lånesökanden vill återbetala det lån som erhålles; börande i fråga om återbetalningstiden iakttagas, att, der den lånesökandes verksamhet grundar sig på oktroj, meddelad för viss tid, återbetalningstiden ej må utöfver oktrojtiden utsträckas, dock med rätt för sådan låntagare att, om ny oktroj erhålles, få omsätta lånet till senare vid lånets beviljande under sådan förutsättning bestämd tid inom utgången af år 1893;

f) att jernvägsobligationernas beläningsvärde hufvudsakligen skall, med skäligen afseende fästadt jemväl å låntagarens vederhäftighet, bestämmas på grund af jernvägens påräkneliga behållna trafikinkomst, sådan den med ledning af den redan lemnade netto-behållningen kan beräknas;

g) att lånevilkoren skola bestämmas sålunda, att staten, jemte fullt betryggande säkerhet för lånens återbetalning på utfästa tider samt för behörigt gäldande af den å lånen betingade ränta, erhåller full ersättning för de ränte- och öfriga utgifter, som det upptagna statslånet medför; samt

h) att utlåningen ur fonden skall verkställas af Fullmäktige i Riksgäldskontoret enligt de närmare, här ofvan ej angifna bestämmelser, som, efter det förslag dertill af Fullmäktige afgifvits, af Kongl. Maj:t fastställas;

samt af Herrar *N. Petersson* och *C. A. Larsson*.

Sedan Utskottets här ofvan intagna hemställan blifvit uppläst, yttrade

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet *Forsell*: Då jag förut icke varit i tillfälle att i denna Kammare beledsaga den Kongl. propositionen med något uttalande, anhåller jag att i afseende å densamma nu få yttra några ord.

Från många håll har mot den Kongl. propositionen rigtats den anmärkning att genom densamma allt för litet är gjordt för att lindra den nu rådande mångartade ekonomiska förlägenheten; men, mine herrar, från ju flera håll och från ju flera intressen

anspråk i detta ögonblick ställas på statens hjälp, desto tydligare framträder äfven, enligt mitt förmenande, skyldigheten att med yttersta varsamhet begränsa statens ingripande till sådana förhållanden, der det påkallas af ett obestriddigen allmänt intresse.

Ett sådant intresse är det, som den nu förevarande Kongl. propositionen velat tillgodose. Jag betecknar måhända rigtigast den föreslagna jernvägshypoteksfonden, om jag säger, att den är afsedd att vara en säkerhetsventil, en afledare för sådant tryck på den ekonomiska ställningen, hvars verkningar kunna sträcka sig längre och djupare, än det nu är möjligt att beräkna.

Dem, som åter förebrå regeringen, att den genom detta förslag inledt staten i vidtutseende förbindelser, genmäter jag, att i den Kongl. propositionen statens och statsverkets intressen, dess förmåga och säkerhet i främsta rummet blifvit tillgodosedda derigenom, att fullt betryggande säkerhet blifvit fordrad för det erbjudna lånet och att härmed ingen uppoffring af statsmedel ifrågasattes för minskande af enskildes lidna förluster. Hvar och en som vet, huru intresset för de flesta enskilda jernvägars öfverflyttande på staten på sista tiden allt mera vunnit i styrka, torde också medgifva, att ett mildrande, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, af de viktigaste af de olägenheter, som framkallat och fostrat detta intresse, är försigtigare, än att låta detsamma växa ut till ökad styrka.

Det skulle icke hafva kunnat ifrågakomma att föreslå en belåning af jernvägsobligationer, såvida man icke med temlig säkerhet kunde påstå, att jernvägarne, om de också till icke ringa antal för närvarande gifva svag afkastning på anläggningskapitalet och på sina skulder, dock inom en ej alltför aflägsen framtid skola vara i stånd att åtminstone förränta sin skuld. Till belysning deraf vill jag meddela Kammaren en öfersigt öfver förhållandet mellan de enskilda jernvägarnes nettobehållning och skulder, som på grund af särskilda infordrade uppgifter blifvit inom Finansdepartementet upprättad. Jag menar här med *skuld* jernvägarne förbindelser till statsverket, deras obligationer och öfriga sväfvande förbindelser. Jag har grupperat jernvägarna efter tiden för deras öppnande, så att man deraf skulle kunna se, i hvad mån en längre tids fortvaro bidragit att höja afkastningen och sätta dem i stånd att förränta sina skulder.

Det visar sig då, att af de under åren 1870—1874 öppnade enskilda jernvägar 10 bredspåriga med en sammanräknad skuld af mera än 39 millioner kronor i nettoafkastning haft under år 1877 1,491,000 kronor och år 1878 (ett erkänt högst ofördelaktigt år) 1,196,000 kronor, hvilken sistnämnda siffra utgör i medeltal 3,04 procent å skulden; att 10 jernvägar med mindre spårvidd och med en skuld af 8,792,000 kronor haft en nettoinkomst under år 1877 af 576,000 kronor och år 1878 af 590,000 kronor och gifver denna sistnämnda siffra i medeltal 6,72 procent af skulden. Derafter komma de 6 bredspåriga jernvägar, som under åren 1875—1876 öppnats för allmän trafik och hvilka, med en skuld af 16,125,000 kronor, haft en nettoinkomst af respektive 514,000 kronor år 1877

Om bildande af en jernvägshypoteksfond.
(Forts.)

*Om bildande
af en jern-
vägshypoteks-
fond.
(Forts.)*

och 649,000 kronor år 1878. Denna sistnämnda siffra utvisar ett medeltal 4,03 procent å skulden. Tvenne banor med mindre spårvidd hafva i inkomst haft omkring 5 procent af skulden. Komma så de jernvägar, som icke öppnades för trafik förrän åren 1877 och 1878 och sådana, som ännu icke äro fullständigt öppnade för trafik. Dessa äro 6 bredspåriga och 7 smalspåriga. De förra, för hvilka dock icke finnas fullständiga uppgifter, hafva icke lemnat mer än 1,41 procent och de senare 1,98 procent på sina skulder.

Flyttar man blicken till de jernvägar, som under 15 eller 20 år varit trafikerade, så utgöras dessa af 3 bredspåriga, som öppnades för trafik under åren 1856—1857, 4 bredspåriga, som blifvit färdiga under åren 1865—1866 och 4 smalspåriga som öppnats under åren 1860—1868. Det visar sig då att de sex första med en skuldsumma af 10,397,000 kronor haft en nettobehållning för år 1877 af 1,530,000 kronor och för år 1878 af 1,421,000 kronor, denna sistnämnda siffra utgörande 19 procent af skulden. De smalspåriga, med en skuldsumma af 5,000,000 kronor, hafva under år 1877 haft en nettobehållning af närmare 682,000 kronor och under år 1878 af 628,000 kronor, hvilken sistnämnda siffra utgjort 12 procent af skulden.

Såsom Kammarern behagar finna, gifver denna sammanställning ett icke föraktligt stöd för det antagande, som för öfrigt är grundadt i sakens egen natur, att jernvägarne icke äro att betrakta såsom i sig dåliga industriella företag, för framtiden dömda till vanmakt, och att det icke bör anses för att indraga staten i oberäkneliga vådor, om man öppnar tillfälle att, när så finnes nödigt, belåna de säkerheter, som äro grundade på sådana industriella företag.

Det skulle emellertid knappast hafva nu ifrågakommit att föreslå någon belåning af jernvägsobligationer såsom sådana, om icke förhållandena gestaltat sig så, att såsom låntagare mot dessa hypotek kunna påräknas många af landets bankinrättningar, hvilkas förbindelser, såsom låntagare, kunna betraktas icke blott såsom en ytterligare förstärkning af säkerheten, utan äfven i och för sig särdeles goda. För min del lägger jag särskildt vikt derpå, att de låntagandes förbindelser utgöra en säkerhet för staten och jag måste derföre motsätta mig det förslag, som af åtskilliga reservanter inom Utskottet blifvit väckt, att inskränka antalet af de obligationer, som skulle komma i fråga att till belåning antagas. Värdet af denna inskränkning är ur säkerhetens synpunkt icke så stort, att det icke helt och hållet uppväges deraf att nyttan och fördelen af den allmänna rörelsens underlättande och den trygghet och säkerhet, som Kongl. Maj:ts proposition afser, genom denna inskränkning öfver höfvan minskas.

I afseende på de afvikelser från Kongl. Maj:ts proposition, som förekomma i Utskottets förslag, fäster jag mig först dervid att sparbankerna blifvit uteslutna från rättigheten att blifva låntagare. Jag kan icke underkänna vigten af de skäl, som blifvit anförda för detta uteslutande.

Jag finner icke heller något att invända deremot att tiden för utlåningen inskränkes till den 1 Juni 1880.

Mot hvad Utskottet i öfrigt föreslagit i fråga om det slag af obligationer, som skulle från Riksgäldskontoret utlemnas, kunde jag visserligen för min del hafva några anmärkningar att göra, men den frågan hörer till dem, som Riksdagen ensam afgör.

Om bildande af en jernvägshypoteksfond.
(Forts.)

Herr Liss Olof Larsson: Då det väl icke vore i sin ordning att en fråga af så stor vikt, som denna, skulle blifva afgjord utan någon vidare diskussion, ber jag att, ehuru oförberedd att nu uppträda, få yttra några ord för att, om möjligt, dermed gifva uppslag till en diskussion, som man haft skäl att förvänta ej blott på grund af frågans stora betydelse, utan äfven därför att inom Utskottet tankarne varit särdeles delade om hvad beslut man skulle fatta.

Såsom af Utskottets betänkande synes, har jag icke kunnat biträda det slut, hvartill Utskottet kommit, lika litet som jag kunnat vara med om att bifalla Kongl. Maj:ts proposition alldeles oförändrad.

Genast som jag fick se den Kongl. propositionen, var jag af den åsigt att den borde afslås, när jag hyser den bestämda öfvertygelse, att de åtgärder, som Kongl. Maj:t föreslagit, lika litet som de af Utskottet och reservanterne föreslagna, icke äro egnade att i verkligheten förbättra den allmänna ställningen, hvilken efter mitt förmenande bör upphjelpas på ett helt annat sätt. Ty icke är rätta sättet därför att fortsätta på den bana, på hvilken vi hittills vandrat, och som fört oss i en belägenhet, så förtviflad, att vi knappt kunna erinra oss att hafva förut på långliga tider befunnit oss i en dylik, i fall man får tro att alla de gräsliga olyckor, som man hotar oss med, skola inträffa, derest staten nu icke vider några utomordentliga åtgärder. Jag tror icke att, om man vill bota ett ondt, man bör fortsätta på den väg, som ledt till detta onda, utan hjälper här intet annat än att slå in på en helt annan väg. Då det förra riksdagen var fråga om att öka statsskulden till utlandet, sökte jag så mycket som möjligt att förhindra detta. Jag har alltid ansett att vi böra söka hjälpen hos oss sjelfva genom att tillgodogöra oss de kapital, som finnas inom landet, och att sålunda anlita den inhemska penningmarknaden i stället för att städse skuldsätta oss och, så att säga, göra oss skattskyldige till utlandet, dit landet nu i räntor och annuiteter årligen får betala emellan 20 å 30 millioner kronor.

När 1870 års Riksdag, efter att förut hafva upptagit stora lån i utlandet, ändtligen beslöt uppläggandet af ett svenskt lån, såg jag deruti gryningen till ett bättre, ty jag såg deri en tillit — en tro till landets egen inneboende kraft. Räntan å de nya svenska obligationerna bestämdes till fem procent. Det befans emellertid ganska snart, att marknaden för de svenska obligationerna inom landet var till den grad gynsam, att de genast stego öfver pari. Man fann således, att penningar kunde fås inom landet till

(Om bildande
af en jern-
väghypoteks-
fond.
(Forts.)

billigare pris, hvadan Riksdagen redan 1872 beslöt uppläggandet af ett nytt lån, derå räntan bestämdes till endast fyra procent. Äfven dessa obligationer hade god åtgång, ty konjunkturerna voro goda och penningar funnos i öfverflöd inom landet, ingen anledning förefans att upphöra med upplåningen inom landet. Kom så 1875 års Riksdag, då man ännu icke hos oss förmärkt några svårigheter i finansielt hänseende. Man fann likväl då nödvändigt att upplägga ett stort nytt lån i utländskt mynt — hvarföre begriper jag icke, men det synes hafva varit för att på den inhemska marknaden bereda plats för mer och mindre goda enskilda bolags obligationer och förskrifningar. Man ansåg då icke längre det vara gagneligt att upptaga lån inom landet, utan vände sig till den utländska marknaden. Året derpå eller 1876 upplades åter ett nytt lån på två millioner pund sterling, hvarförotom ytterligare stora belopp indragits af 1875 års lån i tyska riksmark; under allt detta har hypoteksbanken täflat med staten om att dra in utländska penningar, och särskildt under såväl förra som innevarande år har den upplånat betydliga summor, och detta allt oaktadt vi genomlevvat en tid, då konjunkturerna här i landet varit de allra gynsammaste och våra exportartiklar betalades med ett hos oss förut okänt pris. När man så kom till 1878 års riksdag förespeglades oss ställningen vara så förtviflad, att, om då icke några utomordentliga åtgärder vidtogos, skulle man få bevittna en allmän ruin. Också blefvo utomordentliga åtgärder vidtagna, enär riksgäldsfullmäktige dels vid riksdagens början indrogo en del af 1875 års lån i tyska riksmark, och dels så snart riksdagen var slut icke blott indrogo ytterligare en del af samma tyska lån, utan derjemte upplade ett nytt engelskt-franskt lån på ett ganska betydligt belopp. Man skulle väl då hafva trott, att, då på detta sätt under år 1878 från utlandet indrogos af staten och hypoteksbanken icke mindre än 41 millioner kronor, penningeställningen inom landet skulle hafva i väsentlig mån förbättrats, men icke dess mindre och fastän vi förlidet år hade ett skördeår, hvars make i ymnighet vi här i Sverige sällan få se, så befinna vi oss nu i en ställning, så förtviflad, att de mest utomordentliga åtgärder måste vidtagas. När man år 1875 beslöt upphöra med upplåningen inom landet, så anfördes såsom skäl därför, att det icke skulle vara lämpligt att då på det sättet draga ur rörelsen de inhemska kapitalen; det borde man göra endast i goda år. Då hette det nemligen, att vi hade så klena år i afseende på grödan, och då jag och andra med mig invände, att vi i ersättning hade utmärkt goda konjunkturer för våra förnämsta exportartiklar, så svarade man, att trä och jern betyda ingenting, men låtom oss bara vänta, till dess vi få ett godt skördeår, så äro vi räddade, och då skola vi icke vidare hafva behof af att låna penningar från utlandet. Men nu år 1879, då vi haft ett alldeles ovanligt godt år i afseende på grödan, då säger man, att det icke betyder någonting, att vi fått en god skörd, utan nu måste vi vidtaga utomordentliga åtgärder, nu måste vi ytterligare öka vår skuld till utlandet, men vänta bara till vi få bättre konjunkturer

för vårt trä och vårt jern, då skall allt bli bra igen. Sålunda ena gången, då trä- och jernkonjunkturerna äro goda, då skyller man allting på den klena skörden, och tvärtom när man fått en rik skörd, då åberopar man sig på de dåliga trä- och jernkonjunkturerna. På detta sätt söka vi för oss sjelfva dölja den verkliga ställningen och inbilla oss, att den är bättre än den i sjelfva verket är, utan att hafva mod att gå till botten af saken och upprycka det onda med roten; och följden blir till slut, att staten lefver, jag vågar säga det, på alldeles samma sätt, som en person, som ser sig ur stånd att reda sig och derföre kastar sig in i hvilka äfventyrligheter som helst för att så länge som möjligt kunna hålla sig uppe. Derföre kunde visserligen häri ligga ett skäl för att bifalla Utskottets förslag, ty det synes verkligen som om vi aldrig komme att sluta att låna, så länge vi hafva någon kredit i utlandet, och om vi skola gå till väga på det sätt Utskottet här föreslår, så torde det kanske vara slut med vår kredit, förrän någon nu anar det. Ett bifall till Utskottets förslag skulle nemligen innebära ett uppenbart kränkande af de förbindelser, vi till våra långifvare i utlandet iklädt oss. Utskottet föreslår nemligen, att vi för att anskaffa penningar för det ändamål, som här är i fråga, skola sälja obligationer, tillhörande lån som blifvit upptagna för att bereda tillgång till byggande af jernvägar. Så väl i lånekontrakten som äfven i de af Riksgäldskontoret utfärdade obligationer och till yttermera visso derjemte i den af Kongl. Maj:t för lånen meddelade nådiga garanti är det nemligen uttryckligen angifvet, att lånen upptagits uteslutande för byggande af jernvägar. Detta oaktadt tror man sig nu ostraffadt och utan att de utländske långifvarne dervid skola fästa något afseende kunna använda dessa penningar till helt andra ändamål, och till den ändan har man hittat på det kryphålet ått säga, att visserligen använda vi nu under 15 år dessa penningar till andra ändamål, men efter den tidens utgång komma de ju i alla fall att användas för det ändamål, hvartill de ursprungligen varit afsedda, naturligtvis så vida icke Riksdagen då ånyo beslutar att för ytterligare åtskilliga år använda dem till något annat. Men om vi på detta sätt behandla våra långifvare, så lär det väl snart vara slut på vår kredit, ty första villkoret för kreditens upprätthållande är väl att man strängt iakttager de vilkor, under hvilka man förut fått låna.

Om man ser till hurudan landets ekonomiska ställning för närvarande är, och hvad den nya representationen i det afseendet uträttat, så finnes det, att under det år 1867, då den nya representationen emottog arvet från ståndsorfattningen, statens utgifter uppgingo till i rundt tal 39,000,000 kronor, deraf i ordinarie anslag 33,000,000 och på extra stat 5,800,000 kronor, så slutar 1879 års riksstat på en summa af 73,850,000 kronor. På det sättet hafva vi sålunda skött statens affärer, att utgifterna, efter det nya representationsskickets införande, i det närmaste fördubblats. Om jag dertill räknar det belopp, som förlidet år anslogs till inköp af ett enskildt jernvägsbolags obligationer och hvilket belopp jag för min del anser böra betraktas såsom en ren statsutgift, då föga

*Om bildande
af en jern-
vägshypotek-
fond.*
(Forts.)

*Om bildande
af en jern-
vägshypoteks-
fond.
(Forts.)*

hopp lär förefinnas att staten någonsin får igen dessa penningar, så ökas summan 73,850,000 ytterligare med de 6,000,000, som för nämnda obligationsinköp beviljades. Ser jag åter på beloppet af statsskulden, så uppgick den fonderade skulden år 1867, då den nya Riksdagen för första gången sammanträdde, till 82,000,000 kronor.

Ser jag åter på hvad statsskulden nu utgör, så befinnes, att den fonderade skulden vid 1879 års början var 211 millioner. Den har således ökats med 129 $\frac{1}{2}$ millioner på dessa åren. Nu skall man invända, att Riksgäldskontoret har fordringar.* Jag vill då fästa uppmärksamheten derpå, att jag från 1867 års statskuld icke frånräknat Riksgäldskontorets fordringar och icke heller nu vid 1879 års början, utan det är med ett ord den fonderade statsskulden jag tagit i betraktande. På det sättet hafva vi tagit emot och förvaltat arvet från det gamla representationsskicket, oaktadt under denna tid de lyckligaste konjunkturer vi någonsin upplefvat varit rådande i afseende på jordbruk, handel och näringar i vårt land. Ja, jag tror till och med att vi i det afseendet icke kunna uppvisa något motstycke till åren 1872—1875, ty vi hafva under dessa år icke drabbats af någon missväxt — möjligen i någon del af landet mer eller mindre god skörd, men någon missväxt har icke inträffat — och man har derjemte dragit in enormt stora summor af utländska penningar. Detta oaktadt befinner sig ställningen vid 1878 års slut och nu så förtviflad, att man behöfver vidtaga en sådan utomordentlig åtgärd, som den nu ifrågasatta.

Jag för min del får säga, att landets framtid visar sig så mörk för mig, att jag knappast vågar tänka ett år framåt. Men jag måste följa med strömmen, jag, som alla andra. Vi få vigilera oss fram, så länge det kan gå, hvilket blifvit så modernt i vår tid, och blott söka att vidtaga åtgärder för att kunna uppehålla oss till nästa riksdag. Men blir ställningen då bättre? Nej, ty huru gerna jag än önskar det, befarar jag att den är än sämre, ty man har åtminstone icke exempel på att två i afseende på skörden så goda år som det förflutna följa efter hvarandra. Om vi således nu få ett mindre gynnsamt år — icke missväxt — så vill jag fråga: huru skall ställningen då te sig vid nästa års början, då Riksdagen åter sammanträder? Jag tror icke att vi med de åtgärder, som nu äro föreslagna, kunna undanrödja den mörka tafra af framtiden, som vi nu hafva framför oss, om vi se ställningen sådan den verkligen är. Jag vet visserligen, att man nu liksom förr skall försöka att dölja det mörka genom några ljusa dimfigurer och på så sätt skapa en lycklig ställning i fantasien, men verkligheten qvarstår dock lika mörk och hotande.

Efter hvad jag nu yttrat, torde det väl förvåna en och hvar i denna Kammare, att jag inom Utskottet varit med om det förslag, som föreligger i en reservation, afgifven af några bland Utskottets medlemmar, hvaribland äfven jag befinner mig. Jag får då till förklaring säga, att, huru innerligt jag än skulle önska att kunna afslå hela förslaget och låta saken utveckla sig på ett

naturligt sätt, hvarigenom vi åter skulle kunna komma på fast mark, jag dock tror, att jag och de med mig liktänkande icke äro nog starka för att kunna afslå den Kongl. propositionen. Mitt uppträdande afser icke heller det ringaste klander mot regeringen, som framkommit med ifrågavarande proposition, enär detta förslag synes mig vara en åtgärd, hvarigenom regeringen ville omintetgöra de vilda spekulationerna och agitationerna för inköp af enskilda jernvägar, och jag vill derföre också taga fasta på det yttrande från statsrådsbänken, att den nu föreslagna åtgärden skulle utgöra en säkerhetsventil, hvarmed — så fattade jag åtminstone meningen — man skulle söka att afvärja ett annat ondt, och det är också från den synpunkten jag utgått, då jag varit med om en sådan reservation. Jag finner nemligen ställningen vara sådan, att det icke är fråga om *hvad* man ville göra, utan att frågan gäller att taga det minsta möjliga onda, för hvilket man kan hoppas att få majoritet inom Riksdagen. Det är derför jag varit med om en sådan åtgärd, ehuru jag är fullkomligt öfvertygad om, att den blott hjälper för några månader och att vi vid nästa riksdag hafva ännu större svårigheter att bekämpa än nu. Men, som sagdt, jag var tvungen att göra det för att mota ett värre ondt.

Nu skiljer sig min och fleres reservation från Utskottets förslag i åtskilliga högst väsentliga delar, likasom den äfven skiljer sig något från Kongl. Maj:ts förslag. Jag ber att i största korthet få redogöra för dessa skiljaktigheter och på samma gång få angifva de skäl, som hafva föranlett desamma.

Reservationen skiljer sig då först i fråga om beloppet af den ifrågavarande fonden. Kongl. Maj:t har nemligen föreslagit högst 30 millioner, Utskottets majoritet 23 och reservanterne 20.

Siffran 30 millioner har hittills blifvit antagen såsom den enda saliggörande. Kongl. Maj:t har dock iakttagit den försigtigheten att i sin proposition använda uttrycket *högst* 30 millioner. Men hur har man kommit till denna siffra? Jo, på det sätt, att i fjor väcktes några motioner om anvisande af ett belopp af 30 millioner kronor för enahanda ändamål med det, hvarom nu är fråga. I en reservation emot Stats-Utskottets utlåtande öfver dessa motioner förekom samma siffra. Och i år äro likaledes motioner väckta om lika belopp för lika ändamål. Men någon utredning huru man kommit till denna siffra finnes icke. Den är tagen på en slump, men omtalad så många gånger, att man till slut tror den vara den enda riktiga siffra, som kunde komma i fråga, och ingen har, så vidt jag vet, ens försökt att göra beräkningar, huru vida den vore riktig. När frågan behandlades på afdelningen inom Utskottet, begärde man upplysning om huru stort belopp obligationer af beskaffenhet att kunna belånas i den fond, hvarom här är fråga, funnos hos de inrättningar, som efter förslaget vore berättigade att belåna dem. Man fick då till svar, att dessa obligationer motsvarade ett värde af 27,681,000 kronor, obligationerna dervid beräknade till sitt nominella värde. När vi, enligt reservationen, icke vilja berättiga till belåning alla de

Om bildande af en jernvägshypoteksfond.
(Forts.)

*Om, bildande
af en jern-
vägshypoteks-
fond.
(Forts.)*

obligationer, som Kongl. Maj:t tänkt sig skola blifva delaktiga i den ifrågavarande fonden, utan vilja undantaga sådana obligationer, hvilka äro utfärdade af bolag, hvilkas jernvägar icke äro öppnade för trafik, kommer denna summa derigenom att minskas högst betydligt. När dertill kommer, att dessa obligationer äro upptagna till sitt nominella värde och att man icke kan påräkna att de skola kunna belånas till fulla värdet utan efter lägre kurs, reduceras beloppet än ytterligare. Tager man härjemte i betraktande, att icke alla banker äro i den ställning, att de behöfva lån ur den ifrågavarande fonden, minskas beloppet ännu mer. Dessutom är att märka, att af dessa obligationer icke alla äro af den beskaffenhet, att de behöfva någon utomordentlig åtgärd för att belånas, utan att det lyckligtvis finnes jernvägsobligationer, som hafva kurs och äro lätt säljbara en sådan åtgärd förutan. Äfven denna omständighet bidrager till sammans minskande. Man kan under sådana förhållanden icke komma ens till en summa af 20 millioner, med mindre jernvägsbolagen vilja förvandla något af sin sväfvande skuld till obligationsskuld. Vilja de icke detta, kommer man blott till ett belopp af 13 å 14 millioner. Efter min tanke kan således summan saklöst nedsättas till 20 millioner.

Äfven i ett annat hänseende skiljer sig reservanternes förslag från Utskottets. Reservanterne hafva nemligen varit af den åsigten, att den ifrågasatta åtgärden, såsom varande helt exceptionel, borde betraktas såsom en inom Riksgäldskontoret helt och hållet fristående affär, hvilken icke finge sammanblandas med Riksgäldskontorets öfriga upp- och utlåningsrörelse. Detta har Utskottet icke funnit nödigt. Utskottet har i stället tänkt sig att affären skulle behandlas såsom hvarje annan Riksgäldskontorets lånerörelse; och sålunda skulle man få en sammanblandning, som blefve svår att reda. Jag tror, att, när man beslutar en i och för sig ovanlig åtgärd och öfverlemnar åt Riksgäldskontoret densamma utförande, bör man icke sammanblanda den med Riksgäldskontorets öfriga ordinarie göromål, utan sköta denna låneaffär helt och hållet fristående från andra Riksgäldskontorets ordinarie åligganden.

Reservanternes förslag skiljer sig vidare från Utskottets derutinnan, att i reservationen föreslås, att lånet skulle blifva inhemskt, på sätt Kongl. Maj:t också föreslagit, ehuru i reservationen uteslutits Kongl. Maj:ts förslag, enligt hvilket obligationerna skulle vara evalverade i utländsk myntsort. Detta uteslötts derför, att en sammanställning af bankernas rapporter utvisar, att den förlägenhet, hvari vi för närvarande befinna oss, förorsakas ej så mycket af brist på penningar i landet, som icke mer af brist på förtroende. Reservanterne trodde således, att derigenom att de enskilda bankerna finge på Riksgäldskontoret öfverflytta obligationer, som de icke kunde sälja och till följd af deras ringa värde icke kunde hypotisera i utlandet, samt i utbyte taga statens obligationer, hvilka bankerna kunde sälja eller belåna när och hvar som helst, så skulle man på detta sätt lika mycket och på ett mera naturligt sätt underlätta rörelsen, än om Kongl. Maj:ts

förslag oförändradt bifölles, och derjemte undanrödjade äfven den invändning från fullmäktiges i Riksgäldskontoret sida, att vår utländska kredit skadas om obligationerna evalveras i utländskt mynt, men måhända utbjudas till försäljning på den utländska marknaden af de enskilda bankinrättningarne. Ett ytterligare skäl, hvarföre detta lån enligt min tanke bör och kan upptagas i svenskt mynt, förefinnes äfven. Man påstår att den förlägenhet, hvori några af de enskilda bankerna redan befinna sig, och ytterligare befaras komma, beror derpå, att de befara det de, som hafva sina penningar insatta i bankerna, skulle taga ut dem eller derpå att bankerna äro rädda för att få sin utländska kredit uppsagd, och skall detta vara orsaken till den penningeknapphet, som förefinnes i den allmänna rörelsen, oakadt bankinrättningarne ligga med stor kassa och mycken obegagnad sedelutgifningsrätt; d. v. s. bankinrättningarne hafva godt om penningar, men våga ej hålla dem allmänheten till handa. Nu föreställer jag mig, att, så länge svenska staten har kredit och med framgång kan uppträda såsom lånesökande i utlandet, lär ingen utländsk långifvare neka att emottaga svenska statens obligationer såsom hypotek för utländsk kredit, i händelse enskilda bankerna skulle behöfva anlita sådan kredit. Hvad vidare angår dem, som hos bankerna hafva medel innestående, så är jag öfvertygad om att allmänheten icke tager ut sina depositioner i ändamål att skrinlägga penningarne, utan att, om man tager ut sina penningar, så deponerar man dem antingen i en annan bank eller utlånar dem mot säkerhet eller helst köper statsobligationer, om sådana finnas att köpa. Jag tror således, att, om allmänheten från banken uttager sina der deponerade medel, så skall den helst se att den blifver i tillfälle att därför få köpa statens obligationer, och härigenom finge man kapitalen lösgjorda, på sätt ock i den Kongl. propositionen framhålles. Men, säger man, om ingen tager ut sina deponerade penningar, då finnes ju ingenting att köpa statsobligationer för. Då, svarar jag: få de enskilda bankinrättningarne behålla depositionerna, så behöfva de icke heller någon hjälp af staten för att sättas i tillfälle att utbetala dem. Och få bankerna bibehålla de hos dem innestående medel, så kunna de nog hjälpa de lånesökande.

Jag tror derföre att, om vi nödvändigt skola upptaga ett nytt statslån, vi mycket väl kunna göra det inom landet och dymedelst visa utländingen att, när vi komma i tillfällig penningeförlägenhet, vi söka hjälpen hos oss sjelfva och icke behöfva anropa dess hjälpsamhet. Eller är icke ett uppträdande på den utländska låne-marknaden det samma som att säga till utlandet: "vi hafva kommit i en ytterst dålig ekonomisk ställning derigenom att vi icke kunna afyttra våra förnämsta exportartiklar till pris som vi anse höga nog och derföre att våra jernvägar icke bära sig, hjälp oss ur denna förlägenhet så att vi icke behöfva minska vår import, och iakttaga en klokare hushållning!" Jag tror icke att vårt anseende skulle stiga genom ett sådant tillvägagående. Vi hafva hitintills endast lånt, som det hetat, för produktiva ändamål, och då hafva

*Om bildande
af en jern-
väghypoteks-
fond.*
(Forts.)

Om bildande af en jernvägshypoteksfond.
(Forts.)

vi kunnat bibehålla förtroendet hos långifvarne i utlandet, men hur går det om man lånar för ett ändamål sådant som detta?

Dessutom skiljer sig reservationen från Utskottets förslag i det hänseendet, att vi vilja upptaga ett särskildt lån för detta särskilda ändamål, under det Utskottets majoritet vill bereda tillgång till för jernvägshypoteksfonden erforderliga medel genom att sälja återstående osälda obligationer, tillhörande vare sig 1872 års i riksdaler riksmünt förskrifna statslån eller 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån eller 1878 års i pund sterling och frances förskrifna statslån. Jag har redan förut nämnt, att jag för min del omöjligt kan vara med om ett sådant förslag, då jag anser att det står i rak strid mot de med våra utländska långifvare ingångna kontrakt. Jag behöfver derföre icke spilla många ord på förslaget i denna del, utan vill härom endast säga, att jag vill, att, så länge vi låna penningar, vi skola ärligt och redbart uppfylla våra af sådan anledning ingångna förbindelser men icke söka att bakom skyddet af ett svepskäl lura utländingen och derigenom för framtiden skada såväl vår heder som vår kredit.

Vidare skiljer sig vår reservation från utskottsmajoritetens förslag i det hänseendet, att vi vilja inskränka belåningen af jernvägsobligationer till sådana, som äro utfärdade af jernvägsbolag, hvars banor blifvit öppnade för allmän trafik. I detta afseende skiljer sig vår reservation så väl från Utskottets som Kongl. Maj:ts förslag. Jag vet mycket väl, och det har Utskottet också sagt, att derigenom skulle man nödgas neka hjälp just der den vore bäst behöffig. Men för min del kan jag icke vid lånets beviljande taga i betraktande, huruvida den eller den banken är i förlägenhet, utan jag måste taga frågan från en vidsträcktare synpunkt, nemligen ur det allmännas intresse, och att staten derföre skall beredas full säkerhet för de lån, han utlemnar. Nu förstår jag icke, huru man skall kunna bestämma dessa obligationers värde, då säkerheten för tillfället består i en vara, som icke är färdig. Jernvägsbolagen utfärda ju obligationer, och såsom säkerhet för dessa pantförskrifva de sina jernvägar. Men om dessa icke äro färdiga och icke heller någon garanti finnes för att de skola blifva det, så vet jag sannerligen icke, huru man skall kunna bestämma obligationernas värde. Och om man lemnar lån mot säkerhet af en icke fullbordad jernväg, kan staten lätt råka ut för obehagliga förvecklingar icke allenast i det afseendet att staten riskerar att icke få tillbaka sina penningar utan äfven i det afseendet, att andra olägenheter kunna uppkomma derigenom att bolaget råkar på obestånd innan jernvägen blifvit fullbordad. Jag tror derföre att det är af allra högsta vigt, att inga andra obligationer få belånas än sådana, som äro utfärdade af jernvägsbolag, hvilkas banor blifvit öppnade för allmän trafik. Och jag tror att det finnes många sådana bolag. Jag ser saken från det allmännas bästa, och jag kan derföre icke af några considerationer för den banken eller det bolaget göra någon eftergift i hvad jag i detta hänseende anser nödigt för betryggande af statens rätt och säkerhet.

Utskottet har vidare föreslagit den förändring i det Kongl. förslaget, att man äfven skulle ega rätt få belåna af jernvägsbolag utfärdade *skuldförbindelser*. Äfven i detta afseende skiljer sig reservationen från Utskottets hemställan och fasthåller vid hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Emellan af jernvägsbolag utfärdade *obligationer* och *skuldebref* förefinnes en väsentlig skilnad med afseende å fordringsbevisets säkerhet. Hvad skuldebrevet beträffar, har staten nemligen icke någon kontroll öfver, till huru stort belopp bolaget utfärdat sådana förbindelser. Obligationslån deremot kan bolaget icke upplägga utan att dertill ega Kongl. Maj:ts tillstånd. Man får här således veta, huru mycket obligationer bolaget fått släppa ut. Och det ligger ju alltid en viss trygghet för bolagets fordringsegare uti den omständigheten, att man med säkerhet känner huru stor bolagets obligationsskuld är. Men belånar man bolagets *enskilda skuldförbindelser*, så har man inga säkra garantier. Man vet nemligen icke till huru stort belopp bolaget redan utfärdat skuldförbindelser och hvilka vilkor det gifvit långifvarne. Dessutom, om man frånträder Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende, så får hela åtgärden en helt annan karakter än Kongl. Maj:t dermed afsett. Den får då karakteren af att man vill hjälpa *enskilda* personer och icke den allmänna rörelsen. Men detta är icke meningen. Jag tror icke heller att någon bankstyrelse skulle gå så lättsinnigt till väga, att den lemnar lån till bolag emot bolagets blotta revers utan personlig borgen af bolagets styrelsemedlemmar eller andra vederhäftige personer. Det är således icke bolaget man skulle komma att hjälpa genom att bifalla Utskottets förslag i denna del, icke heller bankinrättningar, utan staten skulle helt enkelt komma att åtaga sig de förbindelser, som enskilda personer iklädt sig till banker och inrättningar, ty skuldförbindelser med proprieborgen af enskild person äro icke af annan beskaffenhet än hvarje annan förbindelse, som banken har, för utestående fordran af enskild person eller af andra bolag. Genom att bifalla hvad Utskottet i detta afseende föreslagit skulle man således med det stora allmänna intresse, som denna fråga innebär, sammanblanda ett enskildt intresse. Men till något sådant vill jag icke medverka.

Den nu föreliggande frågan är så stor och af så vigtig beskaffenhet, att man derom skulle kunna tala nästan huru mycket som helst. Men då jag är öfvertygad om att många andra af Kammarens ledamöter äfven vilja yttra sig och jag deraf möjligen kan få anledning att till bemötande upptaga ett eller annat yttrande, så slutar jag nu med det yrkandet, att Kammaren måtte, med afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Utskottets förslag, godkänna den af mig m. fl. ledamöter af denna Kammare i ämnet afgifna, vid betänkandet fogade reservation. Om, som jag förmodar, ett förslag framkommer till en ändring i reservationen, skall jag icke sätta mig deremot, men för närvarande yrkar jag rent bifall till densamma.

Herr Nils Petersson: Då jag, såsom herrarne behagade
Andra Kammarens Prot. 1879. N:o 53.

*Om bildande
af en jern-
vägshypotek-
fond.
(Forts.)*

finna af betänkanDET, reserverat mig emot Utskottets hemställan i denna punkt utan att angifva orsakerna härtill, anser jag mig pligtig anförda de skäl, som gjort att jag icke kan dela utskottsmajoritetens åsigt och icke heller kan instämma med mina öfriga utskottskamrater från denna Kammare uti deras reservation.

Att det förefinnes ett behof för många verk och inrättningar att få penningelån och att en viss förlägenhet i ekonomiskt afseende råder, derpå kan man väl knappast tvifla, då man läser den Kongl. propositionen och de många enskilda motioner, som i samma syfte blifvit afgifna. Jag har dertöre gjort mig den frågan: hvad är orsaken till detta olyckliga förhållande? Då således, hvilket icke kan bestridas, något är i olag uti vårt kredit-system, bör man se till hvarifrån detta onda härleder sig. Det är ju alldeles gifvet att, då man genom att bygga så mycket jernvägar, som vi under senare åren gjort, läst fast ofantliga kapital, och äfven i andra afseenden överspekulation inträffat, ekonomiska svårigheter en gång skola uppkomma. Och hvad har då varit anledningen till det myckna jernvägsbyggandet och öfverspekulationen i öfrigt? Jo, öfverflöd på penningar. Och härtill äro våra privatbanker till stor del skuld derigenom att de utsläppt i rörelsen dessa ofantliga sedelmassor, som noga taget icke kunna betraktas såsom penningar. Detta har gjort vår olycka; ty sedan svenska nationen en gång fått smak på dessa öfverflöds-penningar, har aptiten retats och man har dertöre, sedan de penningar man haft i handom tagit slut, upptagit nya lån för nya industriella företag. Mine herrar, allt som går till öfverdrift straffar sig sjelft. Jag har dertöre kommit till den åsigten, att man icke skall bota ifrågavarande kris genom att fortsätta på samma sätt som hittills. Jag tror nemligen icke att man härigenom kan åstadkomma något lyckligt resultat i detta hänseende. Vår skuldsättning i utlandet är för vårt land en verklig olycka. Ja men, svarar man mig, det finnes andra stater, som göra på samma sätt, och det är väl icke farligare för Sverige än för dem. Jag vill då anförda såsom exempel tvenne land, hvilka båda äro skuldsatta, de äro England och Turkiet. Huru förhåller det sig då med dessa staters skuld? Jo, den ena staten är ett välmående land och reder sig godt med sin skuld, som till större delen är inhemsk men den andra har man länge kallat den sjuke mannen. Tager man i betraktande, hurusom det gått till vid hvardera landets skuldsättning så, om England hade tagit utländska lån, hade det säkerligen icke gått så väl, och Turkiet, som just begagnat sig af utländska lån, är alldeles ruineradt. Jag hoppas att jag icke får upplefva den dag, då Sverige kommer att kallas den sjuke mannen. Nej, mine herrar, viljen I göra skulder, gören dem då på samma sätt som England, gören dem på ett nationalekonomiskt klokt sätt, gören dem förståndigt. När den utländska skuldsättningen har bragt en så stor stat som Turkiet på fall, skall den göra det äfven med Sverige, om vi gå till väga på samma sätt. Det är dertför, jag icke kan gifva mitt bifall till ökande af den utländska skulden. Vi hafva så länge gått utför

ett sluttande plan, att man nu snart borde inse, att det kan vara tid att vända. Möjligen skulle jag kunna vara benägen att, enligt den siste talarens förslag, söka bilda ett inhemskt lånefondssystem och på samma gång upphjelpa den allmänna rörelsen. Men jag är öfvertygad, att man derigenom icke skulle vinna det önskade resultatet utan endast få en galgenfrist på ett år, hvarefter ställningen åter skulle blifva lika svår.

I likhet med den föregående talaren skulle jag kunna hafva många ord, som nu ligga på mitt samvete, att säga Kammaren, men jag märker, att Kammaren alls icke hör på hvad jag säger. Då hvar och en väl redan i denna fråga bildat sig en själfständig öfvertygelse, kunde det väl också synas onödigt att deri yttra sig, men jag har ansett nödigt att få i protokollet antecknadt, att jag aldrig vill vara med om att bifalla ett förslag till ökad utländsk skuldsättning.

Jag yrkar således afslag å denna punkt.

Herr *Mejenqvist* instämde med Herr Nils Petersson.

Som tiden långt framskridit och ytterligare åtskillige ledamöter anmält sig vilja afgifva yttranden i det förevarande ämnet, uppsköts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt derom utfärdadt anslag, komme att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.